

MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG

**A Kiss Károly
Hadtudományi Klub
40 éve**

BUDAPEST, 2023

A Kiss Károly Hadtudományi Klub 40 éve

Összeállította és szerkesztette

KIRÁLY LÁSZLÓ
HAUSNER GÁBOR

BUDAPEST, 2023

Felelős kiadó

Dr. Szenes Zoltán
a Magyar Hadtudományi Társaság elnöke

ISBN 978-615-5954-16-0

Kiadja a Magyar Hadtudományi Társaság

Tipográfia és nyomdai előkészítés: Bausz Stúdió

Nyomtatta: Prime Rate Kft.

KÖSZÖNTŐ

A 80-as évek elején megindult a magyar hadtudományi progresszív gondolkodás számára fórumot kereső „helyzetfelmérés” a hadtudomány művelésével foglalkozó szellemi elit körében.

Köszöntöm mindazokat, akik akkor kezdeményezői voltak a Kiss Károly Hadtudományi Klub (KKHK) létrehozásának. Mint alapító tag, emlékszem, hogy a javaslat a HM-től és a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiától jött, állandó székhelyünk pedig a Stefánia Palota Intarziás terme volt. Emlékezzünk az azóta elhunyt kezdeményező tudóstársainkra is, akik közül Szabó Miklós altábornagy (a klub létrehozásakor ezredes, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnokának társadalomtudományi helyettese [mai megfelelője: dékán]) a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett.

Akkor, mint tudományos ösztöndíjas (ma: doktorandusz) tudatosan kapcsolódtam a fórumteremtő és klubformát javasló kezdeményezéshez, amelyet a 80-as években szinte egyedülállóan katonai hierarchia mentes klubmentalitás jellemzett. Az elképzelést az intellektuális és az a priori probléma-megközelítés közös igénye, az akkori a döntések és történések kritikus értékelése, valamint a tudományos fokozattal rendelkezők (és doktoranduszok) összefogásának szándéka alapozta meg. A klubalapítást kezdeményező javaslatot a Magyar Néphadsereg / Honvédség előtt álló célok, feladatok és folyamatok kötetlen, de hadtudományi igényességű vizsgálódási igénye adta, amely a döntéshozatalt a kutatási eredmények közzétételével kívánta szolgálni. Az is tény, hogy a Klub alapító tagjai képviselték az első két évtizedben a folytonosságot, a közös klubélet szervezettségét, a megújulási törekvéseket.

A Klub négy évtizedét a progresszivitásra törekvés, a kötetlen (és nem jegyzőkönyvezett) előadások és véleménycsere, a hadtudományi kutatásra készülő fiatalok segítése, megszólaltatása, védekre felkészítése jellemezte. Jelentősnek ítélnél, hogy a Hadtudományi Társaság szervezésének gondolata 1990-ben a klubtagságtól indult, és azóta a Klub a Magyar Hadtudományi Társaság fórumaként működik.

A rendszerváltás után a Klub szorgalmazta a külföldi kapcsolatokat, kialakította a tagság körében a szomszédságba járás igényét érdekes katonai-szakmai, hadtudományi tartalommal. Ez a tevékenység Kassára (Légierő katonai főiskolája), Bécsre (Hadi-levéltár), Bécsújhelyre (Mária Terézia Katonai Akadémia), valamint az ausztriai, olaszországi katonai emlékhelyek megtekintésére terjedt ki. Emellett a Klub elnöksége minden lehetőséget megadott azok számára, akik külföldön hosszabb-rövidebb ideig szolgálati tevékenységet folytattak, hogy tapasztalataikról beszámolhassanak,

a kérdésekre válaszolhassanak, így segítsék a tagság nemzetközi látókörének fejlődését. Ez a felfogás napjainkban is követendő, hiszen a külföldi kapcsolatokra nincs pénzünk, de azért – önerős megoldással – a közel-külföld így is megismerhető. Ebben a szemléletben szerveztük 2023-ban a szakmai kirándulást Szarajevóba, amit jövőre is folytatni szeretnénk. Törekvés van arra is, hogy külföldön (NATO-ban, EU-ban) szolgáló szakértők, tisztek és tábornokok rendszeresen szerepeljenek a Klub rendezvényein.

A klubprogramokat a tudományos-szakmai igényesség, friss megközelítések, újszerű gondolkodás jellemzi, amely alapot ad további vizsgálódásokhoz, publikációk készítéséhez, tantervi korrekciókhoz, doktori témák alakításához. Az elmúlt évtizedek változásai nyomott hagytak a Klub működésében is, számos szervezeti és működési megoldási forma került előtérbe. A klubélet folyamatosan visszaszorult a Hungária- körüti campusra, ahol a Könyvtár Tudós Kávézójában is otthonra leltünk. Azonban a nehézségek, a látogatottság csökkenése miatt az MHTT Elnöksége a kutatási eredmények szűkebb körű feldolgozása helyett a hadtudományi eredmények nyilvános disszeminációja mellett döntött, és a Mindenki hadtudománya havi előadássorozatot a Klub állandó programjává tette.

Ezúton köszöntöm a 40 éves hadtudományi klubot, a régi és új tagjait, kutatókat, előadókat, a szakmai kirándulásokon megismert családtagokat, hozzátartozókat és érdeklődőket, mindazokat, akik aktív szerepléssel, rendezvényszervezéssel vagy részvevő érdeklődéssel hozzájárultak a honvédelem fejlesztéséhez. Kívánok a Klubnak további tudományos aktivitást és elismerést, legyen eredményes a sajátos szellemi környezetünk, klubéletünk fenntartása a jövőben is, ötvözze a négy évtized tapasztalatait a jelen kihívásaival. Kövessük Kossuth Lajos tanítását: „Fel mindnyájan a hon védelmére!”

A Társaság elnöksége nevében gratulálok a 40 éves Kiss Károly Hadtudományi Klub sikereihez, megújulásához, közösségszervező és -megtartó erejéhez. Előre a fél évszázados jubileum felé!

Budapest, 2023 novemberében

Prof. Dr. Szenes Zoltán ny. vezds.
a Magyar Hadtudományi Társaság elnöke

A Klub alapításának előzményei és működésének fontosabb szakaszai*

A hadtudomány művelőinek köréből, a tudományos fokozattal rendelkező szakemberek részéről az 1980-as évek elején mind több alkalommal megfogalmazódott az igény, hogy időszerű lenne egy „hadtudományi klub” adta lehetőségek kihasználásával fórumot teremteni a közvetlen véleménycserére, egyben tudományos igényű vitában minősített informálódásra.

Az előzmények az 1969-ben alapított Hadtudományi Intézet 1976-ban történt megszűnéséig nyúlnak vissza, amikor is a külföldi szakirodalmat feldolgozók, a tudományos fokozattal rendelkezők bázis nélkül maradtak. A kiesett – szervezett és összefogott – kutatási kapacitás pótlására megnőtt a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia kutatási feladata, dinamikusan szélesedtek a tanszékek külföldi konzultációi, de a Hadtudományi Intézet által kiépített kapcsolatok a katonai és a polgári szervek szakembereivel már nagyrészt megszakadtak. (A Vezérkar Tudományos Osztálya már a megalakításától fogva más jellegű munkára volt hivatott.) A jelentkező feszültségek következtében vált szükségessé 1976-ban tájékoztatást adni a kormány Tudománypolitikai Bizottsága számára a Néphadseregben folyó tudományos munkáról és az ezzel összefüggő fejlesztési elképzelésekről, a külföldi szakmai kapcsolatok értékelésével. Ekkor jelentkezett igényként:

- a hadtudományi kutatás és a Magyar Tudományos Akadémia egyes kutatócsoportjai közötti együttműködés erősítése,
- a jelentős kutatótevékenységet folytató – tudományosan minősített – katonai szakemberek beválasztása a Magyar Tudományos Akadémia egyes bizottságaiba.

Ezt követően 1977-ben tudományos tanácskozássra került sor Varsóban a hadtudomány tárgyáról és strukturájáról. A következő két esztendőben Budapesten szerveztek hadtudományi konferenciákat a keleti és a nyugati nézetek vizsgálatára. 1980–81-ben

* A jelen munka egyfajta dokumentumgyűjteményként az eredeti források (a *Hadtudomány* című folyóiratban megjelent évfordulós cikkek, az MHTT éves beszámolóit, és legfőképpen a Klub 15. éves jubileumára dr. Vasvári Vilmos által összeállított és a HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály kiadásában megjelent évfordulós füzet: *A Kiss Károly Hadtudományi Klub 15 éve*. Budapest, 1988) szövegének felhasználásával és szükségszerű kibővítésével készült.

pedig a koalíciós gyakorlatok adtak a hadtudományi kutatóknak újszerű feladatokat, egy kötetlen konzultációs fórum azonban hiányzott.

Az eredmények számba vétele mellett az 1982. április 9-én megrendezett tudományos tanácskozáson felszínre kerültek a kutatói munkához kapcsolódó informálódási nehézségek is. Valószínűsíthetően mindezzel összefüggésben, június 2-án aktívaülést szerveztek, amelyen a résztvevők kinyilvánították a tudományos munkát irányítók, a tudományos műhelyek, a tudományos szervezők hatékonyabb munkája iránti igényt. Erre alapozottan azonnal indítandó feladatként jelentkezett:

- a különböző tudományterületek közötti jobb együttműködés elősegítése,
- az interdiszciplináris kutatócsoportok szervezése,
- a kutatómunka feltételeinek felülvizsgálata, javítása,
- a kutatók erkölcsi-anyagi megbecsülésének fokozása,
- a gyakorlatok tapasztalatainak elemzésére és általánosítására irányuló feldolgozó munka színvonalának jelentős emelése,
- az új hadtudományi részeredmények késedelem nélküli gyakorlati hasznosítása.

1982 folyamán sor került az országban szervezett tudományos kádereképzés rendjének korszerűsítésére is, ami alapvetően követelménynövelést jelentett. Megtörtént az előkészítése a ZMKA-n a szervezett egyetemi doktori képzésnek, kezdetét vette a kutatóhelyek személyi és egyéb feltételeinek kialakítása, az idegen nyelvi felkészítés mindezekkel összefüggő további erősítése, egyben haditechnikai irányú specializálódása.

A Néphadsereg történetének szervezett és fontos részletekre kiterjedő kutatása is ennek az esztendőnek a végén indult meg, mintegy 500 fő bevonásával, akiknek a többsége nem volt hivatásos kutató. A kötetlen információcsere iránti igény e témával összefüggésben széleskörűen és azonnal jelentkezett. Mindezen – fő vonalaiban vázolt – tények ismeretében az 1982/83-as év fordulóján többen szorgalmazni kezdték egy Hadtudományi Klub szervezésének lehetőségét.

A klub végül 1983 elején alakult meg 31 fővel, és az év kora őszén sor került az első összejövetelek megtartására, a névadó megválasztására. A névválasztásban a nemzeti hadtudomány hagyományait keresve, a reformkor eszméjével azonosuló katonai teoretikusok közül Kiss Károly személyére esett a választás, akinek a napóleoni időktől a kiegyezés időszakáig ívelő hadtudományi írói munkássága középpontjában a függetlenség eszméjének ébrentartása, az önálló magyar hadügy és a nemzeti hadtudomány fejlesztése állt, s akit ezért a Magyar Tudományos Akadémia 1840-ben rendes tagjává választott.

A Hadtudományi Klub formai-tartalmi céljait, a szervezeti élet kereteit az alapítók alapszabályban rögzítették, és az elnök, az elnökhelyettes, valamint a titkár megválasztását követően a közgyűlés által jóváhagyott éves terv alapján beindult a klubélet, amelynek a Néphadsereg budapesti Művelődési Háza (Stefánia) adott otthont. Külön említésre méltó Hevesi Gábor igazgató nyugállományba helyezéseiig tartó, folyamatosan megnyilvánuló és mindenre kiterjedő segítése.

A Kiss Károly Hadtudományi Klub tagjaiban fogant meg az a gondolat, hogy önálló jogi személyként működő hadtudományi társaság létrehozását kezdeményezzék a klub további fenntartása mellett. Erre 1990. november 18-án került sor,

amikor megalakult a Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT). A klub az MHTT elnökségének fórumaként – a Társaság szervezeti tagozódásába beillesztve –, annak támogatása mellett kívánt tevékenykedni (alapvetően gazdasági, szervezeti és feladatelosztási beszámoltatásokkal). A klub első és az alapításban részt vevő elnöke a Magyar Hadtudományi Társaság első elnökeként dolgozott tovább, az akkori titkár pedig a klub elnöke lett.

A Kiss Károly Hadtudományi Klub 40 éves működése során érzékenyen reagált a progresszív társadalmi, katonapolitikai, biztonságpolitikai változásokra, és eseményekben bővelkedő évtizedeket tudhat maga mögött. Ebből néhány fontos dátumot és a hozzájuk kapcsolódó tartalmat kell és lehet kiemelni, a teljesség igénye nélkül.

1982–1983: A megalakulás, valamint a klubtagság elvárásainak megfelelő módszer kialakításának időszaka.

1984–1987: A támadóképeség változásának, a védelmi képesség kialakításának időszaka a koalíciós szemléletű információcsere vizsgálatával.

1988–1991: A változások hatásainak értékelése, a biztonsági kérdések előtérbe kerülése.

1992–1995: A honvédelemmel összefüggő újszerű feladatrendszer értelmezése (például a szárazföldi csapatok legújabb tapasztalatai; a tisztképzés új rendszere; a biztonságpolitika aktuális kérdései; a doktori képzés stb.)

1996–1998: A nemzetvédelem, a békefenntartás és a NATO-orientáció összefüggései (például a katonai integráció, a hadtudomány magyar művelésének megújítása; az euro-atlanti csatlakozás helyzete stb.)

1999–2006: A NATO-tagság, az EU-ba történt felvétel és annak hatása az ország életére, a biztonságpolitikára, a haderóreform, valamint a biztonságpolitika más aktuális kérdései.

2006–2010: 2006-tól új formában működött a klub. Folyt az új fórum kialakítása, más szakosztályok bevonásával a folytonosság, a megújulás jegyében. Felmerült, hogy az új klub legyen „Király Béla Hadtudományi Klub” a Biztonságpolitikai Szakkollégium bevonásával. Kezdődjön egy újabb időszak egyetemesebb tartalommal, és ezt a forma is megfelelően fejezze ki. A biztonságpolitika széles spektrumának vizsgálata vezetett oda, hogy 2007-ben, a célszerűséget figyelembe véve, a Klub és az MHTT Biztonságpolitikai Szakosztálya fenntartva a jogfolytonosságot egyesült Kiss Károly Hadtudományi és Biztonságpolitikai Szakosztály néven. A Kiss Károly Hadtudományi és Biztonságpolitikai Szakosztály elődeik (a Kiss Károly Hadtudományi Klub és a Biztonságpolitikai Szakosztály) nyomán sikeresen folytatta az átalakulás után munkáját. E két szervezeti egység gazdag tapasztalatait felhasználva, a kezdeti nehézségeket felszámolva, tervezte meg a már újjáalakult vezetőség a 2008. évi rendezvényeit, illetve a 2009. évi programjait.

A programokban szerepeltek biztonságpolitikai, nemzetbiztonsági kérdések, geopolitikai fejtegetések, de olyan nagy világpolitikai szervezetek bemutatása is, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Unió. A szakosztály tagjai kérésére, napirendre tűztek hazai és világgazdasági kérdéseket, technikai ismeretterjesztéseket a Biztonságpolitikai Szakosztály tapasztalatai alapján (a szakosztály tagjai az évek során jártak a komáromi erődben, Kecelen a haditechnikai múzeumban, a Budai várban, a Hadtörténeti Múzeumban).

A klub vezetése felismerte, ahhoz, hogy a szervezeti élet még hatékonyabb legyen, továbbra is folytatni kell a már jól bevált együttműködési formákat, a közös rendezvényeket a Nemzetbiztonsági Szakosztállyal és a Biztonságpolitikai Szakkollégiummal. Annál is inkább, mivel az utóbbiak tagjai döntő többségében fiatalok, így minden korosztály képviseltetve van egy-egy téma kifejtésénél. A tapasztalatok alapján a fiatalok jól felkészültek, érdeklődnek a társadalompolitikai és biztonságpolitikai kérdések iránt. Ezért lehetőséget kell biztosítani a fiataloknak egy-egy téma önálló kifejtésére.

A fenti célok megvalósításához 2009-ben a Kiss Károly Hadtudományi és Biztonságpolitikai Szakosztály a Nemzetbiztonsági Szakosztály és a Biztonságpolitikai Szakkollégium Együttműködési Megállapodást kötöttek, amelyben a résztvevők vállalták, hogy éves rotációban elnöklük a Klubot, biztosítva annak folytonos működését. Ehhez a helyszínt a Könyvtár „Tudós Kávézója” biztosította.

2010 után a Kiss Károly Hadtudományi Klub tovább folytatta sikeres munkáját a Stefánia Palota, Honvéd Kulturális Központ falai között szervezett Mindenki hadtudománya előadássorozattal, immár 12 éve.

A Biztonságpolitikai Szakosztály napjainkban is támogatja a Kiss Károly Hadtudományi Klub Mindenki hadtudománya című előadássorozatot. A szakosztály vezető szerepet vállalt „Az orosz–ukrán háború egy éve” témában tartott egézsnapos konferencia szervezésében (2023. február 23.), amit az NKE HHK Nemzetközi Biztonsági Tanulmányok Tanszékkal közösen, az NKE Oktatási Épületében rendezett. A tagsági aktivitás javítása érdekében minden új tag bemutatkozik a szakosztály és a klub tagjainak.

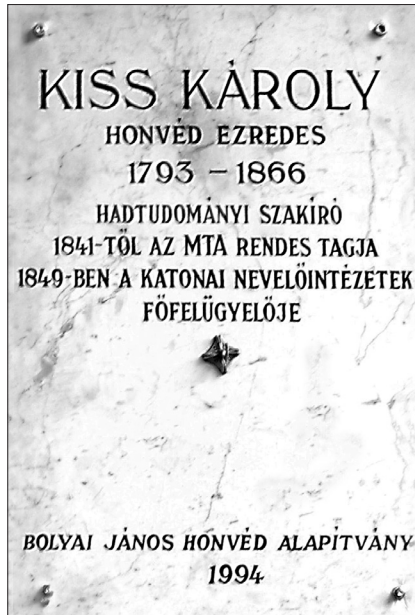
A Kiss Károly Hadtudományi Klub kutatói jelentős szerepet töltek és töltenek be a tudományos életben, többek között a biztonság- és a védelmi politika alakításában is. Rendezvényeik témakörei kapcsolódtak az Alkotmány alapelveinek módosításához 1989–1990-ben; a biztonságpolitikai és honvédelmi alapelvek kidolgozása és országgyűlési határozatokkal történő elfogadtatásához 1993-ban; az új Honvédelmi törvény elfogadásához 1994-ben és 2005-ben; a haderő-átalakítás tervének elfogadása 1995, 1998 és 2004-ben, a Védelmi Felülvizsgálatához, a prágai képességefejlesztési csomag érvényesítéséhez. Itt kell szólni a katonai stratégiák kidolgozásáról és egyéb kérdésekről is, melyek jelzik a tudományos kutatók tevékenységének eredményességét és a rendezvények fontos témáit.

A hadtudományhoz kapcsolódó alapkérdések köre tágulóban van, így új igényként jelentkezik a rendőrség, a polgári védelem bevonása a vizsgálandó témák sorába. Nem volt mód igazán foglalkozni a honvédelem más fontos összetevőinek szerepével, többek között nem kapott megfelelő hangsúlyt: az államigazgatás és a védelemigazgatás, a gazdaság mozgósítása, a logisztika és a katonai logisztika stb. vizsgálata, de egy ilyen klub működésének szervezése meghaladja néhány ember társadalmi munkában végzett erőfeszítéseit.

2013 novemberében az MHTT központi rendezvényén, a „30 év a hadtudomány szolgálatában” című konferencián emlékeztek meg a Klub működésének 30. évfordulójáról. Itt a történeti visszaemlékezések mellett számos előadás hangzott el a hadtudomány aktuális kérdésiről is. A konferencián elhangzottak szerkesztett formában, az MHTT tudományos folyóirata, a *Hadtudomány* 2014. évi 1–2. számában jelentek meg.

A 2023. őszi szezonban 4 előadásra került/kerül sor a haderőfejlesztés és az innováció, a haderőreform és a humán erőforrás-gazdálkodás összefüggéseiről, a szárazföldi parancsnokság feladatiról, valamint a Kiss Károly Hadtudományi Klub 40 éves évfordulója alkalmából, a hadtudósok szerepéről.

A Klub működésének 40-ik évfordulóján név szerint is meg kell emlékezni azon tagtársainkról, akik áldozatos munkával, elnökként járultak hozzá a klub működéséhez. Ők: Móricz Lajos, Vasvári Vilmos, Berek Lajos, Héjja István, Csery Péter, Czene Gréta, Tálás Péter, Nagy László, Wágner Péter és napjainkban Hegedűs Henrik.

A klub névadójának emléktáblája
a Zrínyi Miklós Laktanya és Egyetemi
Campus könyvtárépületének falán

A Klub története

AZ ELSŐ ÉVTIZED

A megalakulás, valamint a klubtagság elvárásainak megfelelő módszer kialakításának időszaka (1982–1983)

A klub 1983 végén az MN Művelődési Ház keretén belül – nem jogi személyként – kezdte meg működését 31 fős alapító taglétszámmal. Az alapítók: a tudományos fokozattal rendelkezők, a hadtudomány és a határtudományok művelése terén elismert eredményeket elért hivatásos és nyugállományú tábornokok, tisztek, valamint polgári alkalmazottak a klub működésének céljait az alábbiakban jelölték meg:

- a hadtudomány és a kapcsolódó határterületi tudományok művelői közötti rendszeres eszmecsere, a közvetlen ismeretség elmélyítése és fejlesztése,
- a hadtudomány művelésével összefüggő kérdések közvetlen és kötetlen formában való megbeszélése,
- a klubtagok konzultációs érdeklődésének megfelelő alkalmak megteremtése, honi és külföldi kapcsolat építése,
- a hadtudomány szakterületeit érintő oktatási kérdések elemzése az anyanyelvi, az idegen nyelvi, a kifejezésbeli tisztaság igényével, egyben a tudományos továbbképzésben részt vevők patronálásával,
- az akadémiát és egyetemet végzett tisztek bekapcsolódását támogatni a hadtudományi kutatói tevékenységbe, a tudományos továbbképzés rendszerének figyelembevételével.

A cél összetevőit meghatározva került sor a módszerbeli kérdések tisztázására, a lehetőségek és korlátok figyelembevételével. Kialakult a megválasztott elnök, elnökhelyettes és titkár (Móricz Lajos, Kocsis Bernát, Vasvári Vilmos) együttműködésével a klubélet vezetésének módszere, különösen úgy, hogy a vezetőség javaslataival, kezdeményezéseivel segítette a Művelődési Ház szakreferensét a szükséges feltételek kialakításában.

A támadóképesség változásának, a védelmi képesség kialakításának időszaka, koalíciós szemléletű információcsere vizsgálatával (1984–1987)

A klub életére is hatással volt az a tény, hogy az 1980-as évek közepére mintegy 20 fő a tudomány doktoraként, 200 fő pedig kandidátusként dolgozott, és 70 fő volt részese a tudományos továbbképzésnek, nem számítva a külföldi „aspiránsokat”, akik tudományos felkészítésében részt vállaltak az említett doktorok és kandidátusok. A nyugállományba került tudományos fokozatosok aktív segítői maradtak a klub tevékenységének. Említésre érdemes, hogy a klubrendezvényeken a viták sokszínűségét segítette az a tény, miszerint ebben az időben a tudományos fokozattal rendelkezők 76%-a a hadtudomány és 24%-a a társadalomtudományi területek, a természettudomány, a műszaki tudomány és az orvostudomány köréből készített értekezést, aminek eredményeként erősödött a hadtudomány általános elméletének vizsgálata, a hadtudomány-történeti szemlélettel szemben.

A klubrendezvények tematikájára hatással volt a Varsói Szerződés katonai doktrínájával kapcsolatban tartott 1987. évi berlini tanácskozás; nem kevésbé a társadalmi, politikai, gazdasági változások beindulásával összefüggő haderőreform adta hadtudományi kidolgozó munka. Az időszak végén a vizsgálódások során előtérbe került a védelmi képesség sokoldalú elemzése.

Az értékelt időszakban a tagság a klubélet keretében dr. Pataky Iván kalauzolásával megismerkedhetett a Paksi Atomerőmű polgári védelmi rendszerével, egy tájékoztatón pedig a Hajdúszoboszlói polgári védelmi bázis feladataival, oktatástechnikai lehetőségeivel. Ezeken a rendezvényeken fogalmazódott meg, hogy az országvédelem rendszerébe tartozó feladatok jelentős része a védelmi ágazat által valósul meg, és, hogy a Polgári Védelem az ellenség támadó fegyvereinek hatásai ellen szervezett polgári védekezés segítésére és egyéb rendkívüli időszakokban jelentkező feladatok elvégzésére hivatott, s mint ilyen a honvédelem része, amelyhez az állampolgárok PV-kötelezettsége kapcsolódik.

Ebben az időszakban megkezdődik a tudományos továbbképzésben ösztöndíjas vagy levelező formában részt vevők segítése. A Klub fórumot biztosított a tudományos fokozat megszerzésére törekvők – védelemre felkészülők – számára. Mindezzel összefüggésben a klubtevékenység gerincét a vitákkal bővített előadások képezték, esetenként külső konzultációval, tapasztalatcserével kiegészítve. Beigazolódtott, hogy egyesek kezdeti aggodalma az előadások, vitaestek témáit és gyakoriságát illetően alábecsülte a hadtudomány – és a kapcsolódó határterületek – művelésével foglalkozókban rejlő intellektuális felkészültséget, előadói képességeket. A látogatottság és az aktivitás alapján ez az aggodalom alaptalannak bizonyult. Az egyes témák esetében eltekintettünk a tagsági kötöttségektől, és a katonai főiskolák, a ZMKA hallgatóinak is lehetőséget adtunk a részvételre. Így tehát a klub munkáját elsősorban a rendszeresen – havonta – tartott tematikus összejövetelek jellemezték. A meghívott előadók mellett a házigazda szerepét a klub tagjai vállalták, ugyanúgy esetenként a szakmai konzultációk szervezését is.

Az 1980-as évek közepén az elméleti előadások házigazdájaként, időnként vitavezetőként a klub munkáját Móricz Lajos, Deák Péter, Vasvári Vilmos, Pataky Iván,

Németh Károly, Keserű István segítette. Az 1987. évi évváró közgyűlésen Móricz Lajos és Vasvári Vilmos az eltelt öt évre visszatekintve sikeresnek értékelte a Klub működését, és vezetésükkel megvitatták a következő esztendő munkatervét, kitűzték az eljövendő időszak feladatait.

*A változások hatásainak értékelése, a biztonsági kérdések előtérbe kerülése
(1988–1991)*

Ennek az időszaknak a kezdetén erős hatással volt a klub tagságának gondolkodására az „atomküszöb-államok” kérdése, valamint az a reális valószínűség, hogy Európában lehetőség kínálkozik a biztonsági és együttműködési folyamat elmélyítésére, itt érlelődnek meg leginkább az enyhülés irányába mutató elmozdulás feltételei. Európa, amely az egymással szembenálló katonai tömbök kontinense is, valószínűsíthetően a tárgyalások és a megállapodások földrésze lesz.

Az összeállított témacsokron belül különleges jelentőségűvé váltak az ezzel kapcsolatos vitaestek. A más tudományterületekkel való együttműködés érdekében 1988-ban dr. Kovács Attila kezdeményezésére tudományszervezési konzultációt szerveztünk az MTA Dél-dunántúli Regionális Csoportjánál, Pécsen. A konzultáció során tájékoztatást kaptunk a regionális csoport relatív önállóságáról, szervezeti felépítéséről, együttműködési módszereiről, a felsőoktatással való kapcsolattartásáról, valamint a tudományszervezési kérdések széles köréről, mint például az alkotó szellemi munka elősegítése, a kutatás motivációja, a tudományos továbbképzés, az MTA levelező tagságra törekvés elősegítése, az oktatás-kutatás egységének a szakmódszertani munka továbbfejlesztésével, a tudományos konferenciák szervezése és a kutatók és oktatók cseréjére. A tartalmas és sokoldalú tájékoztatót követően megtekinttük Mohács közelében a „csatater” környezetében létesített nyílt téri múzeumot, emlékezve 1526. augusztus végének szomorú eseményére.

1989-ben folytattuk a szakmai konzultáció sorozatot Kassán, a csehszlovák légi-erő katonai főiskoláján. A résztvevők számára kuriózumot jelentett a légi-erő katonai főiskolájának megtekintése, hiszen hazánkban „a légi-erő” megnevezés nem volt használatos. Az Árvai János szervezte látogatáson részletesen tanulmányozhattuk a tantermeket, szakkabineteket, trenazsőröket és az aerodinamikai laboratóriumot, valamint az imponálóan berendezett főiskolai múzeumot.

A véleménycsere gerincét a tematikák tartalmi megvitatása, valamint a különböző és hasonló módszerek értelmezése adta. A városban tett séta keretében lehetőség nyílt megismerlni a nevezetességeket, emlékezve a történelmi eseményekre is.

1989-ben Bécsben, az egykori Hadmérnöki Akadémia épületében elhelyezett a Hadi Levéltárban (VII. Stiftgasse 2.) került sor az újabb szakmai konzultációra, amelynek felelőse dr. Csabai György volt. A klub tagjainak jelentős része számára ez az első hivatalos helyre történt „nyugati” kiutazást jelentette, hiszen szolgálati útjaik korábban döntően a VSZ tagországokra terjedtek. Éppen ebből adódóan a fogadás-tájékoztatás fáradságos munkáját vállaló dr. Zachar József hadtörténészre, a magyar levéltári kirendeltség vezetőjére a kérdések özöne zúdult. A számunkra összeállított

tájékoztatót kaptunk a kint dolgozók kutatói feladatairól és természetesen a Kriegssarchiv múltjáról, keresztmetszetről. A kutatóhely kiemelt jelentőségű a magyar hadtörténeti kutatást végző szakembereink részére. A kiutazók bepillantást kaptak a dokumentumok felkutatásának, gyűjtésnek, kiértékelésének és rendszerezésének, őrzésének és nyilvántartásának, valamint az igényeknek megfelelő feldolgozás összetett folyamatáról, a Hadi Levéltár kiadványairól, kiállításairól, előadásairól.

1990-ben dr. Bodrogi László szakmai konzultációt szervezett Bécsújhelybe, az 1752-ben alapított Mária Terézia Katonai Akadémiára. A vendégszeretet – és szakmai érdeklődés – megnyilvánulása mellett a Katonai Akadémia parancsnoki állománya részéről részletes tájékoztatást kaptunk – a külszolgálatos dr. Bona Gábor ezredes, hadtörténész segítő közreműködésével – a tanintézet múltjáról és aktuális kiképzési rendszeréről. Újszerű volt mindannyiunk számára, hogy a felkészítés alapossága és sokoldalúsága a tiszti szolgálat markáns megalapozója, hiszen a rövidített időtartamú céltanfolyamok elvégzését követően – alapvetően a szolgálati beosztásokhoz kapcsolódó elvárásoknak megfelelően – a tábornokságig való eljutás is lehetséges. Természetesen a vezérkari képzésben részesülők karrierje meredekebb ívű, és időben gyorsabb előléptetést tesz lehetővé.

A konzultáció során a fogadók és a vendégek részére egyaránt érdeklődést kiváltó volt az elmélet-gyakorlat aránya, az általános tiszti felkészítés és a specializálódás összhangja, a terepgyakorlatok helyszíne, mennyisége, a hallgatói csapatgyakorlat tartalma, módszere, a munkavédelmi-biztonságtechnikai oktatás tematikus felépítettsége és civil kapcsolódása.

Összességében a dinamikus lefolyású „ismerkedési konzultáció” mindannyiunknak szemléletben gazdagodást adott a hosszú ideje Bécsújhelyhez kötődő tanintézet stabilitásának, korszerűsítés iránti igényességének, felkészítési rugalmasságának, a békemissziókban való helytálláshoz szükséges képességek kialakításának megismerésével.

A város megtekintése közben kegyelettel emlékeztünk Frangepán Ferencre és Zrínyi Péterre, akiket 1671-ben ebben a városban fejeztek le.

Az 1990 évi évváró közgyűlés során megtörtént az értékelés, új vezetésre javaslat és választás, alapszabály-módosítás, a Magyar Hadtudományi Társaság jogi személyként való megalakításának kinyilvánítása, a jövő évi munkaterv megbeszélése (dr. Vasvári Vilmos, dr. Bodrogi László). A közgyűlés eredményesnek ítélte az együttműködés kiépítését az ez évben létrehozott HM Védelmi Kutatóintézzettel, amely szerepet kíván vállalni a hazai és a nemzetközi tudományos életben, egyben tervezi a Védelmi tanulmányok időszakai megjelentetését.

Ebben az időszakban a házigazda szerepében véleményformáló kiegészítésekkel vitaestjeinket levezették: Csűrös Zoltán, Csabai György, Szenes Zoltán, Kőszegvári Tibor, Vasvári Vilmos, Madaras Péter.

1988–1991 között a klub minden évben évváró közgyűlést tartott az előző évek értékelésére és a következő évek feladatainak meghatározására. Ezek sorából ki kell emelni az 1991 évi évváró közgyűlést, ahol az eltelt esztendő mindenoldalú értékelése és az új anyagi körülmények figyelembevételével a klub felszámolása, egyben a fennmaradás lehetőségeinek vizsgálata, a vezetőség személyi összetételének változása,

alapszabály módosítása, a következő évi munkaterv megbeszélése volt a fő napirendi pont (dr. Vasvári Vilmos, dr. Bodrogi László).

A vizsgált években az alaptevékenység mellett a klub nyilvánosságához segítette az egyéb publikációs fórumokon még ritkábban jelentkezőket, a fiatalabb hadtudományi kutatókat, valamint a munkahelyi vita vagy védelem előtt állókat. Mindemellett a klub tagjai által előadott témákon túl a meghívott vendégek (előadók) nagy szakmai reputációja is elősegítette az eszmecserék magas információs értékét. Ebben az időszakban megerősödtek kapcsolataink más tudományágak tudományágazatainak különféle szakterületein új eredményekkel rendelkező kutatókkal, így részükre is biztosítottuk az előadási lehetőséget.

A Kiss Károly Hadtudományi Klub tagságának egy része az 1980-as évek végére – a változásokkal összhangban, különösen a társasági törvény megjelenését követően – arra az elhatározásra jutott, hogy önálló jogi személyként bejegyzett Hadtudományi Társaságot kellene szervezni a klub további fenntartása mellett. A közös gondolkodás eredményeként 1990. május 17-én a klub közgyűlése megszavazta az elképzelést, megkezdődött a szervezés, megválasztottuk a szervezőbizottságot (Móricz Lajos, Kovács Attila, Pataky Iván, Lajtos Béla), elfogadtuk a következő hónapokra a menetrendet. A szervezőbizottság az őszre ütemezetten megkezdte az alakuló közgyűlés előkészítő munkáit, további segítő szakemberek bevonásával.

1990. november 18-án alakult meg a Magyar Hadtudományi Társaság. A klub az MHTT elnökségének fórumaként – a Társaság szervezeti tagozódásába beillesztve –, annak támogatása mellett kívánt tevékenykedni (alapvetően gazdasági, szervezeti és feladatelosztási beszámoltatásokkal).

A szervezőmunka nehézségeit sok-sok összetevőjével már a Magyar Hadtudományi Társaság történeteként kell feldolgozni. A Hadtudományi Klub az elindításához elengedhetetlenül szükséges együtt gondolkodás kereteit biztosította. Említésre érdemes még, hogy a társaság alakulásának időszakában a klub tovább dolgozott, összefogva tagságát, ezzel is segítve a társaság megerősödését. A változások figyelembevételével az MHMH már 1991 elején kezdeményezte, hogy a klub tevékenységéhez – a méltányosság figyelembevételével – anyagi hozzájárulásra van igénye az év szeptemberétől. Az anyagi támogatást – az MHMH rezsikiadásainak kompenzálásához – a Magyar Hadtudományi Társaság elnöksége megtárgyalta és folyósíthatóságát jóváhagyta. Ennek a döntésnek előkészítő mozzanata volt, amikor a klub elnöke tájékoztatta a Magyar Hadtudományi Társaság kibővített elnökségi kollektíváját a bekövetkezett változásról és a klub közgyűlésén egyhangúan elfogadott javaslatokról, nevezetesen:

- a klub névadója ne változzon,
- a klub az MHTT szakmai szakosztályai által nem vizsgált, a szakmai szakosztályi vizsgálódásokhoz kevésbé kapcsolódó, de a honvédelemhez, a honvédség alakításához tartozó témákat tűzi napirendre, véleményalakítási céllal, esetenként szakmai szakosztályi részvizsgálat elindítására,

A klub az MHTT elnökségének fórumaként dolgozzon az elnökségi ülések alapvetően „gazdasági-szervezeti-feladatelosztási-beszámoltatási” jellege mellett a tájékoztató elősegítésére.

A MÁSODIK ÉVTIZED

*A honvédelemmel összefüggő újszerű feladatrendszer értelmezése
(1992–1995)*

Ebben az időszakban az új követelmények biztonságpolitikai és katonai-technikai részkérdéseinek megoldásaihoz kapcsolódó feladatok értelmezése állt a klub tevékenységének homlokterében.

1990-et, a Magyar Hadtudományi Társaság megalapítását követően, annak anyagi segítségével továbbfejlesztettük a klubformát, amelyben kulturált körülmények között a (audiovizuális eszközök alkalmazásával klubszerű elhelyezés mellett) került sor a rendezvények megtartására. A klub keretein belül beszéltük meg a Magyar Hadtudományi Társasághoz kapcsolódóan, de a szakosztályi munkához csak erőltetetten, vagy nem illeszkedően kapcsolható – ugyanakkor információértékében jelentős – témákat. A hadtudományt is érintő változások eredményeként új szakterületek alakultak ki vagy erősödtek meg, amelyek az értelmezés időszakában még a társaság egyik szakosztályához sem tartoztak, esetleg több szakosztályt is foglalkoztattak. Érzékelhető volt a korábbi merev struktúra átalakulása, a hadtudomány egyes területeinek (hadászat, hadművelet, különösen a harcászat és a biztosítás, a haderőszervezés, a katonai kiképzés, a logisztika) megerősödése, illetve néhány területének (például a haditechnika és a védelem-gazdaságtan) a más tudományágazatokhoz való erősebb kötődése.

A hadtudomány összességét érintő változások értékelő-elemző tudományos műhelye továbbra is a Hadtudományi Klub maradt, amely érzékenyen reagált a társasági munkának a hadtudományi szemléleten túlmutató instrukcióira. Ez az igény szükségszerűen jelentette, hogy az összetételében megváltozott klubtagságnak érzékelnie kellett a többi tudományág aktivitását és/vagy passzivitását a hadtudománnyal kapcsolatban. Soraink átrendeződése megindult – a fiatal kutatók segítése mellett – a társaságrédekű „tudósklub” irányába. A klubnak az alapítókkal együtt tagjai sorába léptek a hadtudomány (esetenként más tudományág) doktorai és kandidátusai, valamint néhány egyetemi doktor.

Ebben az időszakban is a klubélet jellemző formája maradt egy-egy téma megvitatása mellett a kihelyezett szakmai konzultáció és a tanulmányút.

Klubunk 1992-ben az MHTT-vel kötött megállapodás szerint szakmai konzultáción vett részt a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központjában (a BHKK alapítványi támogatással létrehozott – önfenntartó, kormányzattól és pártoktól független, politikai és szervezeti alternatívák kidolgozására vállalkozó nonprofit – magyar intézmény) dr. Deák Péter szervezésében. Az intézmény nem állandó kutatógárdával jött létre, hanem kutatást szervező központként, amely külföld és hazai kapcsolatokkal rendelkezik, konferenciákat szervez. A szakmai konzultáció keretében bemutatták a gyorselemzés módszerét, a szakértői tevékenységeik tartalmát, a hírlevél-szolgáltatást, a sajtókommentátori tevékenységet, a tematikus műhelyvita levezetésének vázlatát politikai klub irányultsággal.

Kiemelt eseményként kerül sor 1993-ban a Hadtudományi Klub 10. születésnapja alkalmából rendezett ünnepi emlékülés megrendezésére, emléklapok átadására.

1994-ben szakmai konzultáció keretében dr. Gazdag Ferencnek köszönhetően megismerkedtünk a HM Stratégiai Védelmi Kutatóintézet rendeltetésével, tevékenységével, amely a HM Védelmi Kutatóintézet bázisán alakult meg 1992-ben. A HM Stratégiai Védelmi Kutatóintézet összetett szemléletű tevékenységével biztonságpolitikai tartalmú kutatásokat folytat és kutatási eredményeit, megállapításait, következtetéseit a Védelmi tanulmányok című kiadványában teszi közzé. A kutatóintézet az igazgató vezetésével – nemzetközi kapcsolatainak erősítésével – a Magyar Köztársaság nemzetvédelmének, az európai biztonságnak, a konfliktusok kezelésének, az európai integrációnak a kérdésköréhez kapcsolódó problémakomplexum kutatásának közismert kutatóhelye. A kutatást részben az intézet munkatársai végzik, részben külső szakemberek bevonásával, esetenként kutatócsoport létrehozásával szervezik. Az intézet kiadványai közül említésre méltó a NATO bemutatását, megismerését elősegítő dokumentumgyűjtemény, valamint a NATO kézikönyv.

Ugyancsak 1994-ben került sor néhány katonai emlékhely megtekintésére Olaszországban és Ausztriában dr. Lajtos Béla vezetésével. Ezzel a klub tagjainak a rendszerváltást követően jelentkező elképzelése valósult meg, a Katonai Iroda által biztosított busz segítségével.

Ezekben az években az elméleti vitáinkon a házigazda szerepét Berek Lajos, Komáromi István, Kőszegvári Tibor, Csabai György, Amaczi Viktor, Szenes Zoltán, Vasvári Vilmos, Várhegyi István vállalta.

A nemzetvédelem, a békepartnerség és a NATO-orientáció összefüggései (1996–2000)

A klub hadtudományi vizsgálódásainak sorában jelentős volt Magyarország NATO-csatlakozásának kérdése. Klubtagságunk egy részét közvetlenül érintették azok a konzultációk és elméleti vizsgálódások, amelyek a NATO-ba való meghíváshoz kapcsolódtak. 1996. február 10-én a Magyar Hadtudományi Társaság a NATO-hoz való csatlakozásunkat helyeslő és ellenző nézetek ütköztetésére fórumot tartott. Ezen és a további vizsgálódások során a haderóreform kérdéskörét elemeztük a meghatározó körülmények és a feladatok oldaláról.

A klub akkori tevékenységében szintén jelentősnek ítélnélhető, hogy részt vettünk a hadtudomány helyét, szerepét újragondoló kutatásokban, amelynek eredményeként a tagságunk által megvitatott anyag bekerült a HVK Hadműveleti Főcsoportfőnökség Tudományos Munkaszervezési Osztály által 1996. október 29-én rendezett, „A hadtudomány helyzete és megújításának szükségessége” című hadtudományi konferencia programjába, ahol két klubtagunk tartott előadást. Az ennek hatására kibontakozó vita folytatásaként került sor a ZMNE-n a tudományos rektorhelyettes szervezésében „A hadtudomány általános kérdéseiről” címmel 1997. március 19-én tartott tudományos tanácskozásra, ahol szintén két klubtagunk ismertette kutatási eredményét, egy klubtagunk pedig hozzászólásában fejtette ki

véleményét a tudományszakok sorolását illetően. A tanácskozás végén *Ajánlást* fogalmaztunk az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottság részére döntést megala-
pozó anyagként.

Tagságunk nagy része aktívan részt vett az 1997. év október 10–11-én a nemzeti katonai stratégiáról és integrációról tartott hadtudományi konferencián.

A klubélet továbbvitelében jelentős volt a doktorképzés szerepe, mivel ezek szé-
les körű konzultációs igényt generáltak, de egyben elősegítették a doktoranduszok
bekapcsolódását – közvetve, közvetlenül – is a klub munkájába.

Az ezekben az években rendezett vitaesteken a házigazda szerepét a következ-
tetések megfogalmazásával, esetenként új kutatási irányok felvillantásával Móricz
Lajos, Szenes Zoltán, Madaras Péter, Kőszegvári Tibor, Vasvári Vilmos, Turcsányi
Károly, Csabai György, Opál Sándor vállalták. Tevékenységünket segítő figyelem-
mel kísérte az MHMH igazgatójaként Gulácsi Attila és a Hadtudományi Klub szakre-
ferenseként az MHMH állományából Mázi Gábor.

A HARMADIK ÉVTIZED

A Klub és a Biztonságpolitikai szakosztály egyesülése, a fiatalítás időszaka

A Magyar Hadtudományi Társaságban a Kiss Károly Hadtudományi Klub ugyan-
olyan minőségben működött, mint bármely szakosztály (miközben megtartotta
a nevét). 2005-ben a küldöttgyűlés szakosztályi jogosítványokkal ruházta fel a Kiss
Károly Hadtudományi Klubot, majd egy évvel utóbb a Klub egyesült a Biztonságpo-
litikai szakosztállyal (megtartva a Kiss Károly nevet). Kész tények elé lettünk állítva:
formailag – sajnálatunkra – megszűnt a Társaság tulajdonképpeni jogelődjének tar-
tott Kiss Károly Hadtudományi Klub, viszont lett egy kivételes szakosztályunk,
amely hordozta ezt a nevet.

A biztonságpolitika széles spektrumának vizsgálata vezetett oda, hogy később,
2007-ben, a célszerűséget figyelembe véve a Klub és az MHTT Biztonságpolitikai
Szakosztálya, fenntartva a jogfolytonosságot, egyesült Kiss Károly Hadtudományi és
Biztonságpolitikai Szakosztály néven.

A szakosztály – a Kiss Károly Hadtudományi Klub hagyományaira is támasz-
kodva – gazdag programot bonyolított le, a négy szakosztály-szintű vitadélutánon
általában 30-40 fő vett részt. Kiemelkedő jelentőségű volt az MHTT központi konfe-
renciájának szervezésében vállalt munka. Gyakran kooperált a Nemzetbiztonsági
szakosztállyal, illetve a Biztonságpolitikai szakkollégiummal.

A megfiatalított vezetés dinamikus látott munkához. A szakosztály meg-
tervezte saját honlapját, ismételten reagált a pályázati lehetőségekre. Feltétlenül
említésre méltó, hogy a szakosztály egyike volt annak a három szervezetnek,
amelyek egy megállapodás értelmében „működtették” a Kiss Károly Hadtudomá-
nyi Klubot. A szakosztály taglétszáma meghaladta az 50 főt, tagjai közül sokan
vettek részt az MHTT választott szerveinek munkájában. Küldötteket a szakosz-
tály nem választott.

A Kiss Károly Hadtudományi és Biztonságpolitikai Szakosztály – elődei (a Kiss Károly Hadtudományi Klub és a Biztonságpolitikai Szakosztály) sikeres tevékenységének megfelelően – folytatta az átalakulás utáni munkáját. E két szervezeti egység gazdag tapasztalatait felhasználva, a kezdeti nehézségeket felszámolva, tervezte meg a már újjáalakult vezetőség a 2008. évi rendezvényeit, illetve a 2009. évi programjait.

A programokban szerepeltek biztonságpolitikai, nemzetbiztonsági kérdések, geopolitikai fejtegetések, de olyan nagy világpolitikai szervezetek bemutatása is, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Unió. A szakosztály tagjai kérésére, napirendre tűztünk hazai és világgazdasági kérdéseket, technikai ismeretterjesztéseket.

A Nemzetbiztonsági Szakosztály és a Biztonságpolitikai Szakkollégium tagjai döntő többségében fiatalok, így minden korosztály képviseltette volt egy-egy téma kifejtésénél. A tapasztalataink alapján a fiatalok jól felkészültek, érdeklődnek a társadalompolitikai és biztonságpolitikai kérdések iránt. Ezért lehetőséget biztosítottunk egy-egy téma önálló kifejtésére.

A fenti célok megvalósításához 2009-ben a Kiss Károly Hadtudományi és Biztonságpolitikai Szakosztály a Nemzetbiztonsági Szakosztály és a Biztonságpolitikai Szakkollégium Együttműködési megállapodást kötöttek, amelyben a résztvevők vállalták, hogy éves rotációban elnöklük a Klubot, biztosítva annak folytonos működését. Ehhez a helyszínt a Könyvtár „Tudós Kávézója” biztosította.

A Kiss Károly Hadtudományi Klub kiemelt rendezvénye volt a 2009. november 26-i ünnepi rendezvény, melyen a jogelőd, a Kiss Károly Hadtudományi Klub megalakulásának 25. évfordulójáról emlékeztünk meg. Dr. Csery Péter, szakosztályelnök ünnepi beszédében méltatta a hadtudóst, Kiss Károlyt. Dr. Ványa László, az MHTT Intéző Bizottság tagja leplezte le a felújított márványtáblát, Bakos Klára ZMNE Központi Könyvtár igazgató, dr. Németh József Biztonságpolitikai Szakkollégium elnöke társaságában. Ezt követően határoztuk el, hogy minden év szeptemberében megkoszorúzzuk Kiss Károly emléktábláját.

2013 novemberében az MHTT központi rendezvényén „30 év a hadtudomány szolgálatában” című konferencián emlékeztek meg a Klub működésének 30. évfordulójáról. Itt a történeti visszaemlékezések mellett számos előadás hangzott el a hadtudomány aktuális kérdésiról is. A konferencián elhangzottak szerkesztett formában a Hadtudomány folyóirat 2014/1–2 számában jelentek meg.

2011-ben megkezdtünk és folytatni is terveztünk egy szabadegyetemi típusú előadássorozatot, lényegében közösen a Rekreációs és Kulturális Közhasznú Nonprofit Kht-vel. A sorozat gyűjtőneve Mindenki hadtudománya, és a témákat úgy válogattuk össze, hogy tükrözzék a hadtudomány újszerű elemeit. Az első előadást 2011. március 10-én Haig Zsolt és Kovács László tagtársaink tartották „Az információs hadviselés és a hadtudomány” címmel (az azonos című, február 24-én megtartott konferencia tapasztalataira támaszkodva). A második előadó Nagy László volt április 14-én „A hadtudomány új kutatási területei” címmel, a harmadik Bolgár Judit egyetemi tanár „A pszichológiai hadviselés és a hadtudomány” témakörben. 2011 második félévében további hat előadást vállalt a Hadtudományi Társaság, megadva együttműködő partnerünknek körülbelül tíz érdekes és széleskörű érdeklődésre számot tartó

témakört tartalmazó jegyzéket. A Rekreációs és Kulturális Kht. a témáinkat „kijánlja” vidéki helyőrségek klubjainak is.

A kutatók eddigi munkájának tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a szakkutatók mellett a biztonságpolitikai szakértőknek és katonai szakembereknek jövőben még aktívabban és célirányosabban kell közreműködniük a felmerülő feladatok megoldását elősegítő tudományos munkában.

A NEGYEDIK ÉVTIZED

A disszemináció kiteljesedése, a szabadegyetemmé válás időszaka

A Társaság „külső” megjelenését tekintve legjelentősebb az a 2011 márciusában indult sorozat, amelyet akkor – éppen a széleskörű érdeklődésre számítva – elneveztünk Mindenki hadtudományának. Több mint egy évtizeddel korábban már volt egy hasonló kezdeményezése a Hadtudományi Társaságnak, akkor még a Kiss Károly Hadtudományi Klub keretében, ugyancsak a Honvéd Kulturális Központ bázisán. Annak a korábbi előadás-sorozatnak az volt a sebezhető pontja, hogy heti egy előadásra vállalkozott. Ezt a vállalást eleinte képesek voltunk teljesíteni előadókkal, témákkal és érdeklődő közönséggel is, de idők során a rendezvények fokozatosan elveszítették vonzerejüket (és közönségüket), a sorozat ellaposodott, végül abbamaradt.

Figyelembe véve az előzmények tapasztalatait, 2011-ben a Társaság vezetése abban állapodott meg a Kulturális Központ vezetőivel, konkrétan Szászvári Lajos ezredessel, hogy kísérleti jelleggel havi egy alkalommal indítjuk a sorozatot. A szabadegyetem elnevezés akkor még nem merült fel, fokozatosan került be a köztudatba. A Társaság vállalta a program összeállítását, a témák megbeszélését, az előadók felkérését, maguknak az előadásoknak a megszervezését, a Honvéd Kulturális Központ pedig a háttér biztosítását, tehát a terem és a technikai felszerelés biztosítását. Az első években a Gobelín-teremben zajlottak a rendezvények.

2011 augusztusában értékeltük az első tapasztalatokat. A megbeszélésen a Kulturális Központ részéről Gulácsi Antal és Szabados Csilla vett részt, az MHTT részéről Nagy László elnök és Csontos András, a felügyelő bizottság elnöke. Ezen a megbeszélésen a folytatás mellett döntöttünk. Szóba került vidéki előadások megszervezésének lehetősége is, de végül ilyenekre nem került sor. Az előadók honoráriumáért érdeklődésben levelet fogalmaztunk meg a Kulturális Központ igazgatójának, de a kérdés függőben maradt majd lekerült a napirendről.

A kezdeti időszak egyik sajátossága volt, hogy sikeresen próbáltunk építeni az akkor frissen megalakult Ludovika zászlóalj személyi állományára. Zászlóalj-sorakozón tájékoztatást kaptak a Mindenki hadtudománya sorozat mibenlétéről, programjáról, ösztönözve a tisztjelölteket az előadások látogatására. Ugyancsak zászlóalj-sorakozón kaptak jutalom-könyveket a legaktívabb tisztjelöltek, akik közül többen az egyetem elvégzése után is megjelentek a rendezvényeken. Sajnos, a zászlóalj aktivitása fokozatosan csökkent, és végül elérte a nulla szintet.

A témák kiválasztásában a kezdetektől arra törekedtünk, hogy azok a hadtudomány minél szélesebb spektrumát átfogják a teljesség igénye nélkül.

Természetesen a Hadtudományi Társaság által kiválasztott szakértők előadásai belekerültek a Kulturális Központ havi rendszerességgel megjelenő programfüzetébe is, ami további lehetőséget jelentett a Társaságról kialakult kép színesítésére. A Központ minden előadáshoz megtervezett egy plakátot, amelyet általában előre megkaptunk. A rendezvényekről nagyon gyakran jelentek meg fényképekkel illusztrált ismertetések a *honvédelem.hu* honlapon.

A látogatottság az első években változatosan alakult. Előfordult, hogy a megjelentek száma nem haladta meg a tizenötöt, de olykor elérte a harmincat is. Fokozatosan vált a rendezvény-sorozat közsismertté és közkedvelté. Ehhez segítséget nyújtott az a gyakorlat, hogy (majdnem) minden alkalommal jelenléti ívet adtunk körbe, egy névsort a korábbi látogatók neveinek és e-mail címének feltüntetésével, valamint a kéréssel, hogy az új látogatók iratkozzanak fel, és ugyancsak adják meg e-mail címüket is. Az ily módon egyre bővülő névsort pedig arra használtuk, hogy néhány nappal az aktuális rendezvény előtt egy körlevélben hívjuk fel az érdeklődők figyelmét a Mindenki hadtudománya soron következő előadására. Ezt a névsort arra is használtuk – körülbelül az előadás-sorozat harmadik évétől –, hogy a legaktívabb látogatók igyekezetét és szorgalmát egy oklevéllel ismerjük el, amelyet a Honvéd Kulturális Központ igazgatója és a Magyar Hadtudományi Társaság elnöke (vagy örökös tagja), tehát a két társ-szervező képviselője írt alá.

A névsor egyre bővült, az évek során meghaladta az ötszáz főt, és lassan kezelhetlenné vált.

2015-re a látogatottság mintegy negyven-ötven fő körül stabilizálódott. A szabadegyetemi jellegű rendezvény-sorozat szervesen beépült a Kulturális Központ mindenkori programjába, egyértelműen sikeres program-elemként. 2016-ban aztán „kinőttük” a Gobelin-termet, már pótszékeken sem fértek el az érdeklődők a korábbi helyszínen, és a sorozat átköltözött a tágasabb Pódium-bárba.

A Magyar Hadtudományi Társaság tehát sikeresen újította meg és új név alatt folytatta a Kiss Károly Hadtudományi Klub által jóval korábban szervezett rendezvény-sorozatot, átvette a klub illetén szerepét. Ugyanakkor azonban a Kiss Károly Klub is törekedett megújulásra, és a hagyomány tisztelete is kötelezett bennünket arra, hogy ne fosszuk meg funkcionális szerepkörétől a Társaság 1983-ban alakult jogelődjét. Ezt a célt szolgálta és szolgálja ma is ez az előadás-sorozat.

A 2010-es évek elején a Magyar Hadtudományi Társaság egy sor együttműködési megállapodást írt alá különböző intézményekkel (például a Magyar Rendészettudományi Társasággal, a Felderítők Társaságával). Egy ilyen együttműködési megállapodás született az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának könyvtárával is, ráadásul háromoldalú megállapodás, mert az együttműködéshez csatlakozott az egyetem Biztonságpolitikai szakkollégiuma is. A megállapodás szellemében és betűjének megfelelően a Kiss Károly Hadtudományi Klub rendezvényeit ettől kezdve három szervezeti egység menedzselte felváltva, éves rotációban: a Társaság Biztonságpolitikai Szakosztálya, illetve Nemzetbiztonsági Szakosztálya, valamint a már említett Biztonságpolitikai szakkollégium. Az infrastruktúrát (a Tudós Kávézó elnevezésű helyiséget és a számítógépes-vetítős háttérrel) a könyvtár biztosította.

A Társaság szakmai megjelenését változatlanul a Honvéd Kulturális Központtal (HKK) közösen szervezett, az MHTT Kiss Károly Hadtudományi Klub Mindenki hadtudománya elnevezéssel közismertté vált előadás-sorozat szolgált, amelynek keretében 7 előadásra került sor a 2022. év folyamán. Az előadásokat két téma köré szerveztük: egyrészt meghívtuk a Magyar Honvédség haderőnemi szemlélőit, hogy mutassák be szervezeteiket, másrészt a szomszédos országok biztonság- és védelempolitikájával (Szlovákia, Ukrajna, Szerbia) foglalkoztunk. A Klub élén az év végén váltás történt, Nagy Lászlót, akinek szervezésével és vezetésével 2011–2022 között 100 előadásra került sor, Hegedűs Henrik váltotta. Köszönjük Nagy László 12 éves munkáját, aminek eredményeként mára 50–70 fős törzsközönsséggel rendelkezik, a Társaság „arca” a fővárosi nyilvánosságban.

A klub működésének negyedik évtizedét az MHTT 2023. évi küldöttgyűlésén elfogadott beszámoló és munkaterv szerint folytatja. 2023. februárban Takács Márk százados (NKE HHK) „Az orosz zászlóalj-harccsoportok alkalmazása Ukrajnában” címmel márciusban Kozma Klementina (NKE HDI) tartott előadást Románia biztonság- és védelempolitikájáról. Áprilisban Harangozó Dániel (Külügyi és Külgazdasági Intézet) Horvátország biztonság- és védelempolitikája; májusban Csiki- Varga Tamás (NKE EJKK SVKI) Ausztria biztonság- és védelempolitikája; júniusban: Harangozó Dániel (Külügyi és Külgazdasági Intézet) Szlovénia biztonság- és védelempolitikája témájáról tartott tájékoztatót. Az őszi szezonban 4 előadást vettünk tervbe a haderőfejlesztés és az innováció, a haderőreform és a humánerőforrás-gazdálkodás összefüggéseiről, a szárazföldi parancsnokságfeladatiról, valamint a 40 éves Kiss Károly Hadtudományi Klub évfordulója alkalmából a hadtudósok szerepéről.

Klubfoglalkozásoktól a „Szabadegyetemi” előadássorozatig

A Kiss Károly Klub tevékenysége

1984

- A közel-keleti helyzet katonapolitikai értékelése (Réti Ervin)
- A katonai nyelv művelése (Kocsis Bernát)
- Az infrastruktúra-hadszintér-koalíciós információcsere kérdésköre (Vasvári Vilmos)
- A terrorizmus összetevői (Láng György)
- A csillagok háborúja (Szentesi György)
- A kommandó-hadviselés reneszánsza (Kőszegvári Tibor)
- Magyarország hadtörténete (Kocsis Bernát)
- Az expedíciók – konfliktusok – helyi háborúk kérdésköre (Deák Péter)

1985

- A rádióelektronikai jelenség (Bokor Imre)
- A katonai gazdasági képzés időszerű kérdései (Kazinczi István)
- A katonai sajtó helyzete és feladatai (Szabó Egon)
- A katasztrófamedicina etikai és szociológiai vonásai (Novák János)
- A 10. gépesített lövészadosztály harca a Margit-vonal áttörésénél (Füzi Imre)
- Rendszerelmélet a hadtudományi kutatásban (Nagy Károly)
- Személyi számítógépek alkalmazása, információbázisok (Gerlits Péter)
- A hadművészet-történeti kutatás új forrásai (Borus József)
- A tudományos továbbképzés helyzete (Enzsöl Gyula)

1986

- Korszerű híradó rendszerek a nyugati fegyveres erőknél és a RÁF kapcsolata (Várhegyi István)
- Az anyagi-technikai biztosítás folyamata (Kazinczi István)
- A hadtudományi kutatómunka legújabb koalíciós eredményei (Vasvári Vilmos)
- A tudománypolitika időszerű kérdései (Damó László)
- A második világháborús tapasztalatok és hasznosításuk (Deák Mihály)

- A Magyar Királyi Honvéd Légierő tevékenysége a második világháborúban (Szabó Miklós)
- Újabb gondolatok az SDI-ről és a földi-légi hadműveleti elgondolásról (Zsíros Imre)
- Az atomerómű-katasztrófák tapasztalatai (Tokai Gábor)
- A műszaki fejlesztés koalíciós vetülete, időszakos feladatai (Mazán Pál)

1987

- A magyar hadtörténeti könyvkiadás áttekintése Kocsisi Bernát
- A hátszágvédelem újabb összefüggései (Report József)
- A korszerű tüzérségi eszközök kifejlesztése és várható hatásuk (Hamar Sándor)
- A táplálkozástudományi kutatás instrukciói a katonai élelmezés korszerűsítésében (Bíró György)
- A tömegpusztító fegyverek korszerű értelmezése, alkalmazási lehetőségei (Madaras Péter)
- A Magyar Néphadsereg történeti kutatásának helyzete (Zágoni Ernő)
- A hadtápszolgálat fejlesztésének időszakos kérdései (Lapos Mihály)
- A tudományos alapon végzett személyügyi munka (Kovács Jenő)

A tudományos továbbképzés rendszerében felkészülők fóruma:

- A védelmi képesség és a gazdaság kapcsolata hazánkban (Háriné dr. Balogh Vilma)

1988

- Változások a katonai doktrínában (Valki László)
- A páncélosok elleni harc újszerű formája (Enzsöl Gyula)
- A hadigazdálkodás és a katonai gazdálkodás rendszertani összefüggései (Janza Károly)
- A hadtudomány újszerű metodológiai kérdései (Móricz Lajos)
- A katonai pedagógia időszakos kérdései (Deák Mihály)
- A tudományos együttműködés tapasztalatai (Farkas Pál)
- Atomháború-koncepciók vagy hagyományos fegyver? (Zsíros Imre)
- A Zrínyi-kutatások helyzete (Kovács Sándor Iván)
- A rádióelektronikai infrastruktúra (Torma Béla)

1989

- A katonai szabványosítás szervezete és felépítése (Jászi Brúnó)
- Az európai biztonság és bizalom erősítése (Kőszegvári Tibor)
- Alacsony intenzitású fegyveres konfliktusok és biztonsági összefüggéseik (Török László)
- A védelmi ágazatok fejlődése és társadalmi-gazdasági hatásuk (Kovács Attila)
- A honvédelmi törvény értelmezése (Csabai Károly)
- Honvédelmi politikánk aktuális kérdései (Kovács Jenő)
- A finnországi katonai konzultáció tapasztalatai (Kőszegvár Tibor)
- A hadművészet elméletének változásai, újszerű értelmezése (Pusztai János)

1990

- A hadtudományi ismeretterjesztés célja, jelentősége, helyzete, további feladatai (Simon Sándor)
- A katonai doktrína védelmi jellegének gazdasági hatásai (Janza Károly)
- Kiss Károly honvéd ezredes életműve, valamint szerepe a Honvédség és Nemzetőrség szervezésében (Ács Tibor)
- Erősebb-e a védelem, mint a támadás? (Tapasztalatok Napóleon hadjárataitól a második világháborúig) (Rázsó Gyula)
- A Magyar Köztársaság védelmi politikájának nemzeti, nemzetközi és hadászati összetevői (Szentesi György)
- A biztonságtechnikai felkészítés múltja – jelene – jövője (Vasvári Ferenc)
- A nukleáris baleset-elhárítás jelentősége, rendszere, jövője (Hermann János)
- A műszaki biztosítás kiemelt és újszerű problémái (Szabó Sándor)

1991

- A tudományos munka szervezésének és a tudományos továbbképzés korszerűsítésének tapasztalatai (Farkas Pál)
- A közgazdasági irányítás és ráhatás sajátosságai a Honvédségnél (Janza Károly)
- A hazai haditechnikai fejlesztés időszerű problémái (Kalló Péter)
- Elképzelések a Hadtörténeti Intézet és Múzeum megnövekedett feladatairól (Rázsó Gyula)
- Gazdasági biztonságfelfogások (Nagy Károly)
- A katonai logisztika múltja és újszerű tartalma, feladatai (Szűcs László)

A tudományos továbbképzés rendszerében felkészülők fóruma:

- Az akadémiai képzés korszerűsítésének jövője (Závody László)
- Katonapolitikai helyzetváltozások Dél-Amerikában (Szabó László)
- Közép- és Kelet-Európa biztonsági problémái a Varsói Szerződés felbomlása után (Szternák György)

1992

- A Haditechnikai Intézet megváltozott lehetőségei a technikai korszerűsítésben (Gerlei István)
- A hadügy „állandó” és „változó” összetevői, valamint a magyar, a szomszédos, az „európai” katonai elmélet jellemezhetősége (Vasvári Vilmos)
- A Magyar Néphadsereg részvétele az 1968-as csehszlovákiai eseményekben (Pataky Iván)
- A technikai biztonság fejlesztésének feladatai (Vasvári Ferenc)
- Az anyagi-technikai integráció helyzete, feladatai (Hollósi Nándor)
- A szárazföldi csapatok legújabb tapasztalatai a Magyar Honvédség felkészítési rendjében (Gyuricza Béla)
- A nagyhatalmak szerepe a második világháborúban (Deák Péter)
- Környezeti hatások értékelése (kutató-) rektorok esetében és a biztonsági rendszereik (Gadó János)

1993

- A tisztképzés új rendszeréről (Kondor Lajos)
- A katasztrófaelhárítás koncepcionális kérdései, különös tekintettel a vonatkozó új jogszabályokra (Kevés István)
- Megemlékezés Kiss Károly sírjánál, születésének 200. évfordulója alkalmából, a Kerepesi temető 48-as parcellájában (Vasvári Vilmos)
- A területvédelmi erők tevékenysége a védelmi hadművelet során (Berek Lajos)
- Németország biztonságpolitikája (Nógrádi György)
- Emlékezés a Hadtudományi Klub 10 évének áttekintésével (ez egyben a 100. rendezvény!)
- A magyar légierő szervezésméleti vizsgálata (Szabó József)
- A biológiai fegyverek betiltásának helyzete (Bognár Botond)
- Véleményformáló beszélgetés a hadművészet, a logisztika, a haditechnika módszertani különbözőségeiről (Kovács Jenő, Szenes Zoltán, Turcsányi Károly)
- WEU-ösztöndíjas kutató tájékoztatója tapasztalatairól (Szternák György Mihály)

1994

- A biztonságpolitika aktuális kérdéseiről (Matus János)
- A hadtápbiztosítástól a hadtápellátásig (Szenes Zoltán)
- A katonai iroda helye, szerepe, működési rendje (Pick Róbert)
- Az elektronikai harc újszerű kérdései és jövője (Nagy Pál)
- A honvédegszégügy helyzete, feladatai (Svéd László)
- A doktori képzésről (Czékus János)

A tudományos fokozatszerzés rendszerében felkészülők fóruma:

- A szárazföldi csapatok jövőbeni lehetséges feladatai (Gyuricza Béla)
- A katonai felsőoktatás jövőjéről (Holló József)

Szakmai konzultáció:

- A HM Stratégiai Védelmi kutatóintézet rendeltetése, tevékenysége, bemutatása (dr. Gazdag Ferenc).

1995

- A honvédségi érdekű licencek hasznosítása és a haditechnikai eredmények átadása polgári területre (Gerlei István)
- Hadkötelezettség, önkéntesség (Móricz Lajos)
- A kábítószerek szerepe a különleges hadviselésben (Opál Sándor)
- A katonai felsőoktatással összefüggő doktori és intézményi akkreditációról (Holló József)
- A katonai pálya presztízscsökkenésének okai és következményei. Kiút keresés. (MolnárKároly)
- A haderőreform védelemgazdasági összefüggései (Janza Károly)
- A polgári védelem lehetőségei és jövője (Pataky Iván)
- A Biztonságtechnikai Hivatal helye, szerepe (Vasvári Ferenc)

1996

- A brit hadseregről (Szenes Zoltán)
- A Kiss Károly Hadtudományi Klub és a Kiss Károly Honvéd Kollégium közös rendezvénye: Kiss Károly honvéd ezredes – az MTA tagja – életútjának tanulságairól (Ács Tibor)
- Koszorúzás és megemlékezés a 130 éve elhunyt Kiss Károly síremlékénél a klub és a kollégium képviselőiben (Vasvári Vilmos, Berek Lajos, Nagy László)
- A nemzetközi terrorizmus és hazánk terror veszélyeztettsége (Gergely Attila)
- Erőforrás-gazdálkodás a karcsúsodó hadseregben (Holló József)
- A hadtudomány magyar művelésének megújítását elősegítő – nemzetvédelmi szemléletű – tartalmi, szerkezeti elgondolás (Vasvári Vilmos)
- A doktorképzés indításának körülményei (Czékus János)
- A fegyveres erők lehetséges feladatai válságkezelés során (Szternák György Mihály)
- Az MH vezetéséhez szükséges információk rendszerének modellezése (Munk Sándor)
- a BJKKMF-nél történt szervezeti és tantervi változások (Berek Lajos)
- Magyarország euroatlanti csatlakozásának helyzete (Csabai György)

1997

- A honvédelem és törvénykezés (Fodor István)
- A HM átvilágítása (Csabai Károly)
- A biológiai fegyverek napjainkban (Faludi Gábor)
- A katonai integráció aktuális kérdései (Nagy László)
- Békemegalapozási küldetésben a magyar műszaki kontingens (Padányi József)
- A magyar hadmérnökképzés (Magyari Béla)
- Az információs hadviselés (Várhegyi István)
- A vegyifegyver tilalom ellenőrzése (Máté László)
- A doktorképzés folyamata (Szilágyi Tivadar)
- A katonai vezetés újszerű összefüggései (Seebauer Imre)

1998

- A katonai doktori képzés folyamata
- A 150 éves Honvédség
- Biztosítás és/vagy támogatás NATO szemlélettel
- Az MH egészségügyi helyzete
- Vezetés és irányítás NATO szemlélettel
- A hadtudomány jövője

1999

- A katonai nyelv művelése
- A katonai és rendőri erő együttműködése a békefenntartásban (Padányi József hadszintér MűF)

- A Huntington kutatás tézisei
- A magyar hírszerzés története (Csóka Ferenc doktorandusz, FH)
- A ZMNE vezetés és szervezéstudományi kara (Csűrös János dékán)
- A MH informatikai rendszere (Szűcs Gáspár doktorandusz, MH Inf. Csf.)
- A hadtudomány művelése a NATO iskolán
- Vezetési hadviselés és fogadtatása (Várhegyi István)

2000

- Aknaprobléma a világ válságövezeteiben
- A hadtudományi felkészítés és kutatás 1901-től 2000-ig
- A közelmúlt árvíz-védekezési tapasztalatai
- Az US.ARMY dandár döntés-előkészítő tevékenységének matematikai modelljei, módszerei
- A tűzérési támogatás alkalmazásának újszerű elvei
- A harcászati törzsmunka a NATO elvek szerint
- A tábori tűzérési vezetési rendszere a NATO normáknak megfelelően

2001

- Politikai felkészítés és politikamentesség a Bundeswehnrél (Pirityi Sándor)
- Polgári/katonai együttműködés rendkívüli állapot idején a hadműveleti területen (Kolossa Sándor doktorandusz)
- A haderőreform helyzete, jövője (Csabai Károly)
- A hadtudományi képzés és kutatás áttekintése, jövője NATO tagként (Nick Ferenc doktorandusz)
- Bólyai János hatása a hadtudományi gondolkodásra (Ács Tibor)
- A haderőtervezés elvi összefüggései (Ronkovich József)
- Haditechnikai menedzsment kockázat elemzése (Vasvári Ferenc doktorandusz)

2002

- A háború és a hadtudomány kérdéseiben végbement változások (Bognár Károly)
- Forradalom a hadügyben (Hajma Lajos)
- A magyar haderőreform helyzete (Csabai Károly)
- Az orosz haderő helyzete (Tömösváry Zsigmond)
- A román haderőreform kérdései (Sallai Imre)

2003

- Biztonságpolitikai összefoglaló (Pirityi Sándor)
- Magyar katonai és rendőri erők együttműködése a nemzetközi békefenntartásban (Szabó Miklós és Padányi József)
- A magyar légierő egy lehetséges jövőképe, különös tekintettel a Gripenek rendszeresítésére (Szabó József), a Láhner György Haditechnika klubbal közösen

2004

- A Honvédség reformja, felkészítése a NATO erőkkel való együttes alkalmazására
- A HM integrált szervezete és működésének tapasztalatai
- Oroszország és a NATO kapcsolata, ezek biztonságpolitikai hatása térségünkre
- A vállalt haderő-fejlesztési feladatok és felkészülés az EU tagságra
- Az iraki háború: célok és eredmények (Hautzinger Gyula)

2005

- A Védelmi felülvizsgálatról
- A haderő-átalakítás tervének elfogadásáról, a prágai képességfejlesztési csomag érvényesítéséről

2006

- „A NATO feladatainak egy évtizeden belül prognosztizálható változásai” konferencia a Kiss Károly hadtudományi klub és a Nemzetbiztonsági szakosztály szervezésében

2009

- A Kiss Károly Hadtudományi Klub megalakulásának 25. évfordulója, ünnepi ülés, a felújított emléktábla megkoszorúzása,

2010

- A 2010 év biztonságpolitikai kihívásai (Kis-Benedek József)
- Az EBESz katonai-politikai dimenziója Korfu és Athén után (Szatmári László)
- Irak, államépítési tapasztalatok (Kemény János)
- Az ENSZ reformjának elméleti és gyakorlati kérdései (Lattman Tamás, Kocsis Katalin)
- A biztonság és a biztonságpolitika katonai elemei (Vida Csaba, MK KFH)

A Mindenki hadtudománya

című szabadegyetemi előadás-sorozat programjai 2011–2023 között,
valamint a Kiss Károly Hadtudományi és biztonságpolitikai,
Nemzetbiztonsági szakosztályainak és a Biztonságpolitikai
Szakkollégiumnak klubrendezvényei

2011

- „Helyzetkép Afganisztánról” – a magyar szerepvállalás kihívásai (Wágner Péter Magyar Külügyi Intézet, Varga Gergely SVKI)
- Az információs hadviselés (Haig Zsolt és Kovács László)
- Tájékoztató az EU védelmi minisztereinek 2011 februári, budapesti informális üléséről (Siklósi Péter, HM védelempolitikai helyettes államtitkár)
- A hadtudomány új kutatási irányai (Nagy László)

- A 2011. év fontosabb biztonságpolitikai trendjei, különös tekintettel a közel-keleti és észak afrikai eseményekre (Kis-Benedek József)
- A pszichológiai hadviselés és a hadtudomány (Bolgár Judit)
- „A világ 9/11 nélkül”, avagy az elmúlt tíz év értékelése a nemzetközi rendszer átalakulásának szemszögéből
(Kiss J. László Magyar Külügyi Intézet, Tóth Péter SVKI)
- Az úrkutatás és a hadtudomány – a világúr katonai felhasználása (Szabó József)
- Az európai rakétavédelmi rendszer (Szternák György)
- A közel-keleti régió jelenlegi biztonságpolitikai értékelése (Kis-Benedek József)
- Törökország és a régió dinamikája (Fenyves Péter, Czene Gréta doktorandusz)
- A robothadviselés jelene és jövője – tények és dilemmák (Ványa László)
- Közel-Kelet aktuális helyzete
(Ilan Mor Izrael Állam nagykövetének angol nyelvű előadása)

2012

- A NATO és Oroszország kapcsolatainak hatása a nemzetközi biztonságra
(Nagy László)
- A magyar részvétel tapasztalatai az afganisztáni misszióban (Boldizsár Gábor)
- Tendenciák a világpolitikában 2012-ben (Kis-Benedek József)
- Közép-Ázsia és a Sanghaji Együttműködési Szervezet (Nagy László)
- Az új nemzeti biztonsági stratégia
(Marosi Gábor fő-ovh., Magyar Külügyminisztérium)
- A NATO 2010. évi stratégiai koncepciója (Szenes Zoltán)
- A változó Afrika (Harján Stefánia, Marsai Viktor)
- Az EU biztonságpolitikai szerepvállalása (Tóth Péter)
- A modern fegyveres küzdelem humán vonatkozásai, a katonai hivatás sajátosságai
(Krizsai János)
- A katasztrófa-védelem aktuális problémái Magyarországon (Muhoray Árpád)
- A NATO partnerségi kapcsolatai (Siposné Kecskeméthy Klára)
- Elnökválasztás az Egyesült Államokban: értékelések és kilátások
(Balogh István. Magyar Külügyi Intézet)
- A nemzetközi biztonság és a Kínai Népköztársaság (Rácz Lajos)

2013

- A magyar részvétel tapasztalatai a békemissziókban, Grúzia (Székely György)
- A kulturális antropológia szerepe a katonai feladatok végrehajtásában
(Kolossa Sándor)
- Világpolitikai trendek 2012–2030 (Kis-Benedek József)
- Közszolgálat és etika (Gligor János)
- Az EU válságkezelő eljárása, különös tekintettel a dél-kaukázusi térségre
(Czene Gréta, Lakatos Zsolt)
- Magyar részvétel afrikai békemissziókban (Besenyő János)
- Az orosz nemzeti katonai stratégia és megvalósításának perspektívái
(Makk László)

- A modern háború sajátosságai – III. világháborús teóriák (Szenes Zoltán)
- Milyen lesz a világ 2030-ban – biztonságpolitikai trendek (Kis-Benedek József)
- A szír válság és az „Arab tavasz” (Sógor Dániel)
- A műveleti logisztika időszerű kérdései (Baráth István)
- Harckocsik szerepe a modernkori hadviselésben (Turcsányi Károly)
- 30 év a hadtudomány szolgálatában (konferencia a Kiss Károly Hadtudományi Klub megalakulásának évfordulója alkalmából)
- Pilóta nélküli repülőgépek katonai alkalmazása (Makkay Imre)

2014

- A katonai és védelmi infrastruktúra aktuális kérdései (Kovács Ferenc)
- Kína, a feltörekvő nagyhatalom (Nagy László)
- A 2014-es év főbb biztonságpolitikai tendenciái (Kis-Benedek József)
- Új elemek az orosz katonai stratégiai gondolkodásban (Deák János)
- Honvédelem 2014 – Pártpolitikai programok a haderő-átalakításról (Szenes Zoltán)
- Az első világháború kitörésének 100. évfordulója (Kovács Vilmos)
- Az afrikai (Mali) EUTM misszió katona-orvosi tapasztalatai (Kiss Adrienn)
- A 2014-es Izrael–Hamász háború” összefüggései (Kis-Benedek József)
- Harci helikopter-e a felfegyverzett helikopter? (Óvári Gyula)
- A légideszantok modernkori alkalmazása a légi gépesítés tükrében (Turcsányi Károly, Hegedűs Ernő)
- Katonai repülőgépek összehasonlítása mérnöki szemmel (Kavas László)

2015

- Az I. világháború haditengerészeti hadviselése (Solymos András)
- A vegyifegyverek leszerelésének kérdése (Meglécz Miklós)
- A 2015. év várható biztonságpolitikai tendenciái (Kis-Benedek József)
- Az al-Kaida és a globális dzsihád új tendenciái (Kis-Benedek József)
- A NATO átalakuló partnerkapcsolatai (Siposné Kecskeméthy Klára)
- A terrorellenes képzés helyzete a NKE-n (Bebesi Zoltán, Jaszenszky Nándor)
- Az MH humán erőforrás-gazdálkodása a rendszerváltástól napjainkig (Hegedűs Henrik)
- A második világháború befejezésének évfordulója – stratégiai végelszámolás az európai hadszíntéren (Számvéber Norbert)
- Az iraki keresztények jelenlegi helyzete (Romeo Hakkari, Ujházi Lóránd)
- Implóziós detonáció – lehetőség a robbanó harcanyagok hatékonyságának növelésére (Molnár László)
- Az EBESZ kézi- és könnyűfegyver-konceptiója (Szatmári László)
- A háború antropológiája – törzsek háborúja, gerilla-háború (Jobbágy Zoltán)

2016

- A tűzéréség avagy jelenkorunk fönix-madara (Gulyás Géza)
- A magyar katonai szaknyelv megújítása (Mező András, Bakos Tamás)

- A személyi kiegészítés az állandó hadseregek korától a tömeghadseregek kialakulásáig – 1648–1870 (Turcsányi Károly, Molnár Gábor)
- Geoinformációs támogatás a Magyar Honvédségben (Tóth László)
- Robotrepülőgépek: az olcsó műcélától a (halálosan) megbízható csapásmérő eszközözig (Palik Mátyás)
- Első világháborús évfordulók (Kovács Vilmos)
- A kritikus infrastruktúra, mint korunk aktualitása (Kovács Ferenc)
- A készülő Hadtudományi Lexikon és a magyar hadtudomány jelenlegi helyzete (Nagy László)
- Légijárművek vézelhagyási lehetőségei (Óvári Gyula)

2017

- Európa terror-fenyegetettsége (Kis-Benedek József)
- A Sanghaji Együttműködési Szervezet (Nagy László)
- Fegyvernemek és alkalmazásuk az elöltöltő fegyverek korában (Turcsányi Károly)
- Geopolitikai gondolkodás és geopolitikai modellek a 21. században (Szilágyi István)
- Zrínyi-Újvár feltárásának térképészeti munkái (Kállai Attila)
- A Magyar Honvédség Hadkiegészítő, Felkészítő és Kiképző Parancsnoksága, és amivé válhat (Takács Attila)
- Irányított energiájú fegyverek (Ványa László)
- Az Észak-atlanti Szövetség egységes légvédelmi rendszere (Tömböl László)
- Globális édesvíz-szűkösség és az ebből eredő konfliktusok (Kaiser Ferenc)

2018

- Magyar katonai repülőik Afganisztánban (Koller József)
- Nagyhatalmi pengeváltás a Közel-Keleten (Kis-Benedek József)
- A magyar parlamenti pártok választási programokban megfogalmazott védelempolitikai elképzelései (Szenes Zoltán)
- Haditechnikai kutatás-fejlesztés – van-e jövője? (Ráth Tamás)
- Európa válaszüton – az integráció kérdései (Tálás Péter)
- Afganisztán kibontakozási esélyei (Wagner Péter)
- A nagyhatalmak haditengerészete az elöltöltő fegyverek korában, 1648–1866 (Turcsányi Károly)
- Oroszország mint globális szereplő (Tömösváry Zsigmond)
- Űrrepülőgépek és űrállomások katonai és polgári alkalmazása (Óváry Gyula)

2019

- A Honvéd Határőrség felállítása és tevékenysége 1945–1950 között (Fórizs Sándor)
- A nagyvárosokban folytatott irreguláris harc elmélete, történetisége és tanulságai (Forgács Balázs)
- A katasztrófavédelem műveleti lehetőségei (Muhoray Árpád)
- A NATO 70 éve, Magyarország 20 éve a Szövetségben (Siposné Kecskeméthy Klára)

- Az amerikai–orosz viszony: új fegyverkezési hajsza? (Nagy László)
- A NATO megalakításának körülményei (Tömböl László)
- A NATO bekapcsolódása a jugoszláv válságsorozat kezelésébe (Nagy László)
- A NATO és a válságkezelés (Isaszegi János)
- A NATO jövője az évfordulók tükrében (Siposné Kecskeméthy Klára, Szenes Zoltán)

2020

- A vörösiszap -katasztrófa mentési, helyreállítási és újjáépítési feladatai (Muhoray Árpád)
- Az EBESZ-válságkezelés, különös tekintettel a volt Szovjetunió területén található „befagyott” konfliktusokra (Szatmári László)
- Az úrrállomások polgári és katonai felhasználása (Óvári Gyula)
- A kritikus infrastruktúrát fenyegető veszélyek és az ellenük való védekezés (Kovács Ferenc)
- A magyar határőrség az 1956-os események sodrában (Fórizs Sándor)

2021

- Az új amerikai elnök és a nemzetközi biztonságpolitikai helyzet (Csiki Varga Tamás)
- A magyar védelempolitika fő irányai (Németh Gergely)
- Az úrrállomások polgári és katonai felhasználása (Óvári Gyula)
- Az Egyesült Államok európai katonai jelenlétének jövője (Etl Alex)

2022

- Szlovákia védelempolitikája (Ladislav Pásztor katonai attasé)
- A változó szárazföldi haderőnem – Új kihívások – Új haderő (Lippai Péter)
- Dióhéjban a Különleges Műveleti haderőnemről (Sándor Tamás)
- A katonai logisztika aktuális kérdései (Schmidt Zoltán)
- Oroszország háborúja Ukrajna ellen az európai biztonság tükrében (Volodymyr Kalitynszkij ezds. ukrán véderő attasé)
- A NATO a hatalmi versengés új korszakában – az új madridi stratégiai koncepció (Szenes Zoltán)
- Szerbia biztonság és védelempolitikája (Németh Ferenc, Külügyi és Külgazdasági Intézet)
- A magyar Légierő aktuális kérdései (Kilián Nándor)

2023

- 2022. szeptemberi ukrán ellentámadás Harkiv régióban. Fordulat a háborúban? (Takács Márk György)
- Románia biztonság- és védelempolitikája (Kozma Klementina)
- Horvátország biztonság- és védelempolitikája (Harangozó Dániel, Külügyi és Külgazdasági Intézet)
- Ausztria biztonság- és védelempolitikája (Csiki Varga Tamás)

- Szlovénia biztonság- és védelempolitikája (Harangozó Dániel, Külügyi és Külgazdasági Intézet)
- Modernizáció és az innováció a haderőreform szolgálatában (Porkoláb Imre)
- A NATO vilniusi csúcstalálkozója: döntések, feladatok és kihívások (Szenes Zoltán)
- Küldetésorientált vezetés a szárazföldi haderőnemnél (Lőrincz Gábor)
- A magyar hadtudósok szerepvállalása a hadtudomány hazai fejlődésében (Forgács Balázs)
- 40 éves a Kiss Károly Hadtudományi Klub, az ünnepi kiadvány bemutatása (Szenes Zoltán)

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

HM Titkárság irattára: 015/1975. HM sz. pcs.

MNVK Tudományos Osztály irattára: 44/1977. HM sz. ut.

HONVÉDELEM különkiadása, 1978.

HONVÉDELEM, 1980/3.sz.

HM Titkárság irattára: 90/1982. HM sz. pcs.

MNHM Kiss Károly Hadtudományi Klub Alapszabály, 1984.

Honvédelem, 1987/4. sz.

MHMH Kiss Károly Hadtudományi Klub Alapszabály, 1990.

Tanulmányok a hadtudomány tartalmi és szervezési módszertani kérdéseiről.

1991. MHTT és MHVK Hdm. Fcsf.-ség Tudományos Munkaszervezési Osztály

A Magyar Hadtudományi Társaság fóruma: Kiss Károly Hadtudományi Klub Alapszabály, 1991.

A Kiss Károly Hadtudományi Klub 1991. évi őszi rendezvényei,
Hadtudomány, 1992. II. évf. 1. sz.

Hadtudományi tudományos fokozatok országos értekezlete 1992. HSZB. kiadvány

Beszámoló a Hadtudományi Klub életéről, rendezvényeiről,
Hadtudomány, 1992. II. évf. 3–4. sz.

Tízéves a Kiss Károly Hadtudományi klub. *Hadtudomány*, 1993. III. évf. 2. sz.

A Kiss Károly Hadtudományi klub rendezvényei. *Hadtudomány*, 1994. IV. évf. 3. sz.

MHTT Fóruma, Kiss Károly Hadtudományi Klub: Szervezési és működési szabályzat, 1995.

A Kiss Károly Hadtudományi klub rendezvényei. *Hadtudomány*, 1995. V. évf. 3. sz.

A Kiss Károly Hadtudományi Klub rendezvényeiről. *Hadtudomány*, 1996. VI. évf. 3. sz.

Héjja István: 25 éves a Kiss Károly Hadtudományi Klub. *Hadtudomány*, 2009. XIX. évf. 3–4. sz.

Héjja István: A Kiss Károly Hadtudományi Klub. *Hadtudomány*, 2010. XX. évf. 3. sz.

Nagy László: Mindenkinek a *Mindenki hadtudományáról*. *Hadtudomány*, 2019. XXIX. évf. 4. sz.

F Ü G G E L É K

Kiss Károly életútja
és tudományos munkássága*

1793. augusztus 12-én, Budán született Kiss Károly, az első magyar hivatásos katonatiszt, akit tudományos munkássága alapján a Magyar Tudós Társaság 1831-ben levelező, majd 1840-ben hadtudományi rendes taggá választott. Katonai műszavaink közül nem egy olyan szót és kifejezést találunk, amelyet ő alkotott vagy gyűjtött két századdal ezelőtt. Kiss legismertebb szava a honvéd, amelyet Kisfaludy Károly *Az élet korai* című verséből vett át, és kezdett használni, terjeszteni. Kezdeményezésére kapták 1848 májusában a honvéd elnevezést az önkéntesekből háromévi szolgálatra toborzott mozgó nemzetőri zászlóaljok. Ő ruházta fel a ma is meglévő értelmével az új nemzeti hadsereget és katonáját a honvédsereg és honvéd szavakkal. Ő volt az, aki a mai értelemben használta először 1828-ban a honvédelem szavunkat is: „A honvédelem a polgári kötelességekkel légyen egybe kapcsolva.” Katonai nyelvújítói és hadi műszóalkotói tevékenysége máig érezteti hatását a köznapi katonai nyelvben és a hadtudományi gondolatokat tolmácsoló hadi műszavainkban.

Kora ifjúságától példaképe volt a költő, hadtudós Zrínyi Miklós (1620–1664), aki nek arcképét az ágya fölé helyezte, hogy állandóan a haza szeretetére emlékeztesse. A nagy előd adta meg az indíttatást a katonai pályához, a szépírói és hadtudományi szakírói munkálkodáshoz. Az iskola padjait elhagyva a 16 éves diák 1809. szeptember 1-jén lett a 37. magyar sorszálogezred kadétja. Ezredével részt vett az 1813. évi hadjáratban: harcolt a drezdai és a lipcsei csatában, a köseni, eckertsbergai és hocheimi ütközetben. Az 1815. évi hadjárat alatt már zászlósként harcolt a Les Boussets-i ütközetben, Auxonne blokádjánál és több kisebb összecsapásban. 1816 és 1824 között ezredével a galíciai Lembergben állomásozott, ahol a 3. zászlóalj segéd-tisztje, s akkor már alhadnagy. 1818-ban kiharcolta, hogy előljárói engedélyezzék neki a magyar közkatonák magyar nyelvű írásra és olvasásra tanítását.

* Ács Tibor (1931–2021) hadtörténész
„200 éve született Kiss Károly honvéd ezredes – Legismertebb szava a honvéd” című írása
(*Magyar Honvéd*, 1993. 32. sz. 40–41.)

A leMBERGI kaszárnyában határozta el, hogy a haza és haladás ügyéért bekapcsolódik a magyar irodalmi és tudományos életbe. 1824 nyarán új szakasz kezdődik életében: áthelyezik a budai gránátos zászlóaljhoz. Ekkor már Pest és Buda az irodalom központja, ahol az alhadnagyot meleg barátsággal fogadják az írók, Fáy András, Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály, Bajza József, Toldy Ferenc és mások. Kisfaludy biztatására művelni kezdte a szépirodalom szinte minden műfaját. Írt verseket, elbeszéléseket, színdarabokat, regényeket, irodalomtörténeteket, készített műfordításokat. 1824 és 1830 között számos munkája jelent meg a korabeli lapokban, és értékes tagjává vált a Kisfaludy Károly köré csoportosult írók híres Auróra körének.

Őt azonban jobban érdekelte a hadtudomány, ezért a szépirói tevékenységet abba hagyva, áttért a szakírói munkálkodásra. 1825-ben a *Tudományos Gyűjteményben* közreadta a 37. magyar sorsyalogezred történetét. Ezt követte minden esztendőben több kisebb-nagyobb munkája. Ám az írókatona magyar nyelvű irodalmi munkásságát nem nézték jó szemmel, s ez közrejátszott abban, hogy csak 14 évi alhadnagyság után, 1829. március 1-jén léptették elő főhadnaggyá.

Képességeit a császári-királyi hadseregbeli karrierje nem tükrözte, de elégtételt jelentett számára, hogy neves tudós és író kortársai tehetségét és munkásságát elismerték.

1831-ben kinevezik a 37. magyar sorsyalogezred nagyváradi katonai nevelőintézete igazgatójának. Az intézetben folyó magyar nyelv tanításáról így számolt be a Magyar Tudós Társaságnak: „A nyelv oktatáson kívül meg nagyon határozva, hogy minden második nap a fegyvergyakorlások, belső szolgálati jelentések, mulatozások, éneklések, imádságok magyarul essenek meg.” Ez bátor tett volt, mivel a hadsereg hivatalos nyelve ekkor a német volt.

A cs. kir. budai főhadparancsnokság rendszeresen akadályozta Kiss tudományos munkálkodását, és nem engedélyezte, hogy mint akadémikus, az akkor már Magyar Tudományos Akadémia évente megrendezésre kerülő nagygyűlésein részt vegyen. Sőt, mint az Akadémiának megírta „értésemre adatott, hogy én figyelmemet inkább az alattam lévő nevelőintézetre, mint más literaturai dolgozásokra fordítanám”. Nem törődve az intelmekkel, Kiss tovább folytatta tudományos tevékenységét. A keserűvé vált tiszti pályán a negyvenéves tudóst 1833. február 16-án végre előléptették alszázadosnak. Ekkor már elnyerte Széchenyi István gróf barátságát is, és reformtörekvéseit támogatva jelentette ki: „Mióta Méltóságod barátságával engem megtisztelni tetszett, több erőt érzek lelkemben kifejtve: a haza ügye ügyem volt mindenkor, ezért élni s halni most még inkább kész vagyok.”

Már százados volt, amikor Lembergben állomásozó ezrede 11. századának parancsnoka lett. Az áthelyezés tudatos volt, így akarták eltávolítani a hazai közéletből. Ő azonban nem feledkezett meg hazájáról és tudományos munkájáról. Honvágy és betegség is gyötörte, s nagy nehezen sikerült elérnie, hogy megromlott egészségi állapota miatt 44 éves korában, 1837. május 15-vel, „28 évi szolgálat után” nyugállományba helyezték.

Nyugállományú századosként Pest-Budán telepedett le, és azonnal bekapcsolódott a reformmozgalomba. Szoros barátságba került Vörösmarty Mihállyal, Kossuth Lajossal, Deák Ferencsel, Wesselényi Miklóssal, Eötvös Józseffel és más neves személyiségekkel. A reformeszmék szellemében írta meg munkáit is.

A hazai hadtudomány elmaradottságának legfőbb okát abban látta, hogy nincs önálló magyar hadsereg, és mint egy cikkében írta: „Honi literatúránk közt a hadi legterméketlenebb! De nem csoda, mert nincs valódi nemzeti katonaságunk.” Síkra szállt az önálló magyar hadügyért, melynek érdekében különösen fontosnak tartotta a hadtudomány fejlesztését. „E tekintetben is ébredjünk, haladjunk” – követelte, de kifejtve azt is, hogy azért harcolni kell, hogy egyszer „elérjük azon kort, melyben országosan és törvényszerűleg megalapítva nemzeti katonaság létre jöhet.”

1848. március 15. előestéjén *Hadi ügyünk a nemzet átalakulása korszakában nagy figyelmet érdemel* című értekezésében ismételten kifejtette a korszerű polgári és nemzeti hadügyet megteremtő programját. Javaslatára fogadta el az MTA XVIII. nagygyűlése 1847. december 21-i ülése az első hadtudományi pályázatot a következő témából: „Minthogy hazánkban eddig a felkelés rendszerre alapított honvédelem magas hivatásának többé meg nem felelhet, adassék elő a nemzet átalakulásának e korszakában miképp lehetne a honvédelmet a mostani hadak és harczviselés elveihez alkalmazva legczélszerűbben felállítani!”

Kiss Károly 1848. március 15-én azonnal bekapcsolódott az új honvédelmi rendszer létrehozásába és a nemzetőrség szervezésébe. Megalakulásától az Országos Nemzetőrseregi Haditanács egyik tanácsosa volt, majd a politikai osztály főnöke és a nemzetőrségi iroda igazgatója. Kiemelkedő szerepet játszott a nemzetőrség és a honvédszászlóalj szervezésében, felszerelésében és kiképzésében. A szeptemberi és októberi válságos napokban a Haditanács elnöke helyett ő adja ki jelentős ügyekben a rendeleteket. Már a honvédsereg alezredese volt, amikor 1848 decemberében a Haditanács megszüntetése után kinevezték a nemzetőrségi osztály főnökének. 1849 januárjától Debrecenben a hadügyminisztérium nemzetőrségi osztályának főnöksége mellett kinevezik a katonanevelési osztály vezetőjének is. 1849. május 10-én az 56 éves Kiss Károly, a hadügyminisztérium legidősebb és legrégebbi osztályfőnöke ezredes lett. Már júniustól látta, hogy az ellenség túlereje miatt elkerülhetetlen a vereség, de az utolsó napig, a világsi fegyverletételig tevékenykedett, mint a magyarországi katonai nevelőintézetek főnöke.

Az októberi véres megtorlások után az aradi cs. kir. rendkívüli hadi törvényszék a cs. kir. századosi rendfokozatának, nyugdíjának és vagyonának elvesztése mellett tíz évi várfogságra ítélte. De mint volt nyugállományú tiszt, nyolc hónap múltán amnesztiában részesült. Az abszolutizmus idején Pesten élt, visszavonultan, eszméit és nézeteit fel nem adva, anyagi gondokkal küszködve. 1851 márciusától hadtörténeti munkásságával újra bekapcsolódik az MTA tevékenységébe. Később betegsége miatt már nem tudott részt venni az MTA rendezvényein, de haláláig folytatta tudományos kutatásait. Az idős hadtudós 1866. február 17-én hunyt el. Toldy Ferenc az Akadémia február 20-i ülésén emlékbeszéddel búcsúztatta. Arany János titoknoki jelentésében az 1867. évi nagygyűlésben így emlékezett meg róla: „Kiss Károly matematikai osztálybeli rendes tagot, a hadtudományoknak Akadémiánkban egyik, majdnem egyedüli művelőjét kellé elbocsátanunk a halandóság útján.”

Kiss Károly egyike volt azon keveseknek, akik Zrínyi Miklós hadtudományi munkásságát folytatták. Korán felismerte, hogy a magyar nyelven művelt tudományok, így a hadtudomány is nemzeti ügyé válna a polgári átalakulást, a függetlenség megteremtését szolgálja.

Kiss Károly főbb művei

Hadi műszótár: Magyar-németül és német-magyarul. Pest, 1843.

Olvasmányok a hadi történelemből. Pest, 1845.

A magyar nemzetőr-seregnek kötelező és fegyvergyakorlati szabályai. Pest, 1848.

A várnai ütközet stratégiai szempontból. Akadémiai Értesítő, 1854.

Az 1396. sept. 28-kai nikápolyi ütközet a hadtörténeti elvek alkalmazásával.
Akadémiai Értesítő, 1855.

Az 1448-ki rigómezei ütközet hadtudományilag előadva. Akadémiai Értesítő, 1856.

A hadi történet. Új Magyar Múzeum, 1856.

Hunyadi János utolsó hadjárata Bolgár és Szerbországban 1454-ben,
s Nandorfejérvár fölmentése a török táborításától 1456. Pest, 1857.

A stratégia elvei, Károly főherceg munkája nyomán. 3. kötet, Pest, 1862–63.

Magyar alvitézek hőstettei az újabb üdőszakban. Szerk. Juhász István.
Budapest, Magvető, 1984. (Magyar Hírmondó)

A Kiss Károly Hadtudományi Klub alapító tagjai

Móricz Lajos	Amaczi Viktor
Deák Péter	Tokai Gábor
Vasvári Vilmos	Nagy László
Madaras Péter	Novák János
Csabai György	Report József
Szenes Zoltán	Kazinczi István
Pataky Iván	Bojtás Antal
Pick Róbert	Árvai János
Czékus János	Papp Lajos
Léka Gyula	Enzsöl Gyula
Várhegyi István	Szentesi György
Keserű István	Zimonyi István
Kocsis Bernát	Németh Károly
Kónya Béla	Lajtós Béla
Kurucz István	Héjja István
Papp Tibor	

Klubrendezvényen a Stefánia Palota Intarzia termében
(balról M. Szabó Miklós, Szenes Zoltán, Tóth József és Novák János)

Látogatás Kassán a Légierő Katonai Főiskoláján

Ismerkedés a „Kriegsarchiv” tevékenységével (bal oldalt a Klub elnöke, Vasvári Vilmos Zachar Józseffel, a bécsi levéltári kirendeltség vezetőjével)

A hadtudományi klub, majd a Magyar Hadtudományi Társaság első elnöke, Móricz Lajos egy kiemelt hadtudományi kutatómunka záró értékelését követő fogadáson

Nagy László, a Klub leköszönő elnöke elismerést vesz át
Szenes Zoltántól, az MHTT elnökétől

Hegedűs Henrik, a Klub új elnöke az előadói emelvényen

Kozma Klementina Románia biztonság- és védelempolitikája című előadása után átveszi az MHTT emlékérmét Hegedűs Henriktől

A Mindenki hadtudománya előadás közönsége

TARTALOM

KÖSZÖNTŐ (<i>Szenes Zoltán</i>)	3
A Klub alapításának előzményei és működésének fontosabb szakaszai	5
A Klub története	11
Klubfoglalkozásoktól a „Szabadegyetemi” előadássorozatig A Kiss Károly Klub tevékenysége	23
Felhasznált irodalom	34
FÜGGELÉK	
Kiss Károly életútja, tudományos munkássága	35
Kiss Károly főbb művei	38
A Kiss Károly Hadtudományi Klub alapító tagjai	39
KÉPEK	40

